บทที่ 1
กรอบและเงื่อนไขในยุควิกฤตที่จะกระทบวิชาชีพครู

ได้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่มีศักดิ์ศรีและมีเกียรติในอดีต สังคมไทยให้ความยกย่องนับถือครูมาก ในปัจจุบัน แม้การยกย่องนับถือจะลดน้อยลงบ้าง แต่ก็ยังเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท เพราะครูเป็นผู้เอื้อความรู้ทั้งทางวิชาการและคุณลักษณะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับทุกคน ดังนั้น ในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา และการดำเนินการทางการศึกษาทุกด้าน จะต้องเกี่ยวพันกับครูและบุคลากรทางการศึกษา

เพื่อให้เห็นภาพทั้งหมด ในบทนี้จะนำเสนอการเคลื่อนไหวเชิงนโยบายในการพัฒนาวิชาชีพครูในปัจจุบันจนถึงยุควิกฤตเศรษฐกิจ เป็นลำดับดังนี้

1. นโยบายพัฒนาวิชาชีพครูก่อนยุควิกฤตเศรษฐกิจ
   - 1.1 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544)
   - 1.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540
   - 1.3 โครงการพิเศษเพื่อการปฏิรูปการฝึกหัดครู พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
   - 1.4 ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
2. กรอบและเงื่อนไขในยุควิกฤตที่จะกระทบวิชาชีพครู
   - 2.1 นโยบายการปฏิรูประบบราชการ
   - 2.2 เงื่อนไขเงินกู้จากธนาคารพัฒนาเอเชีย

1. นโยบายการพัฒนาวิชาชีพครูก่อนยุควิกฤตเศรษฐกิจ

1.1 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544)

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ซึ่งเป็นแผนที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้กำหนดเรื่องการพัฒนาการผลิตครู การฝึกอบรมและพัฒนาครูประจำการไว้เป็นแผนงานหนึ่งในทั้งหมด 9 แผนงาน โดยกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาครูไว้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาระบบการผลิตครู โดยการเลือกสรรบุคคลเข้าเรียนวิชาชีพครู ปรับกระบวนการเรียนการสอน พัฒนาคณาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครู เพื่อให้ได้ ครูที่เก่ง ดี มีประสิทธิภาพ และมีครูทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสาขาที่ขาดแคลน ในปริมาณและคุณภาพที่เพียงพอ

2. เพื่อพัฒนาครูประจำการให้มีศักยภาพในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และอบรมสั่งสอนผู้เรียนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างเป็นสุข

3. เพื่อมุ่งสนับสนุนครูเก่งและดี รวมทั้งเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจและความภาคภูมิใจในอาชีพครู

1.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

ในการปฏิรูปการเมือง สภาร่างรัฐธรรมนูญได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและวิชาชีพครู จึงได้กำหนดให้

- ***คนไทยมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี*** (มาตรา 43)
- ***รัฐจะสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครู*** (มาตรา 81)
- ***องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิที่จะจัดการศึกษา*** (มาตรา 289)

ตามความในมาตราต่าง ๆ ที่กล่าวถึงดังนี้

มาตรา 43 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้

และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครูและ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

มาตรา 289 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ แต่ต้องไม่ขัดต่อมาตรา 43 และมาตรา 81 ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดการศึกษาอบรมภายในท้องถิ่นตามวรรคสอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นด้วย

1.3 โครงการพิเศษเพื่อการปฏิรูปการฝึกหัดครู พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาทุกระดับ ได้ศึกษาสภาพและปัญหาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยดำเนินการร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในที่สุดได้จัดทำหลักการและวิธีการการปฏิรูปการฝึกหัดครู พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาและแผนหลักการปฏิรูปการฝึกหัดครู พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เสนอคณะ-รัฐมนตรี ซึ่งคณะรัฐมนตรีก็ได้พิจารณาให้ความเห็นชอบแล้ว เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2536 และ 5 มีนาคม 2539 ตามลำดับ ในแผนหลักการปฏิรูปการฝึกหัดครูฯ นั้น มุ่งให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง 5 เรื่อง คือ ***1. การสรรหาคนเข้าเรียนวิชาชีพครู 2. การพัฒนาคณาจารย์ทางครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 3. การปฏิรูปการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู 4. การพัฒนาครูประจำการ และ 5. การจัดตั้งราชวิทยาลัยครุศาสตร์*** เพื่อให้เป็นองค์กรที่มีบทบาทและหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานทางวิชาการและส่งเสริมความก้าวหน้าแห่งวิชาชีพครูในอนาคต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยสำนักงานโครงการพิเศษเพื่อการปฏิรูปการฝึกหัดครู พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา (สปค.) ได้เร่งดำเนินการให้มีการนำแผนหลักการปฏิรูปการฝึกหัดครูฯ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ในส่วนที่เกี่ยวกับครูและบุคลากรทางการศึกษาสู่การปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ของ สปค. จะปรากฏในบทที่ 5

1.4 ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

เพื่อให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้จัดทำร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในร่างฯ (ฉบับวันที่ 3 มิถุนายน 2541) ได้กำหนดให้มีหมวดครูและผู้บริหารการศึกษา โดยมีมาตราต่าง ๆ รวม 7 มาตรา ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

- ครูและผู้บริหารการศึกษาต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ
- ให้มีกฎหมายว่าด้วยเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งครูและผู้บริหารการศึกษา
- ให้มีคณะกรรมการผลิตครูและพัฒนาครู ทำหน้าที่กำหนดนโยบายของชาติด้านการผลิตครูและพัฒนาครู และติดตามประเมินผล
- ให้คุรุสภาเป็นองค์กรอิสระ ทำหน้าที่กำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู และออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู
- ให้มีคณะกรรมการสรรหาครูที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่น
- ให้สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษาเป็นองค์กรอิสระ

2. กรอบและเงื่อนไขในยุควิกฤตที่จะกระทบวิชาชีพครู

เนื่องจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ทำให้รัฐต้องกำหนดกรอบเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อจำกัดการใช้งบประมาณของประเทศ และกรอบเงื่อนไขดังกล่าวส่งผลกระทบต่อวิชาชีพครูและโครงการของ สปค. โดยสรุปได้ดังนี้

2.1 นโยบายปฏิรูประบบราชการ

คณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2541 ได้ เห็นชอบมติคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ เรื่องมาตรการปรับขนาดกำลังคนภาครัฐ ดังนี้ (เฉพาะในส่วนที่จะกระทบถึงครูและบุคลากรทางการศึกษา)

2.1.1 ไม่ให้เพิ่มอัตราใหม่ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2541 จนกว่าคณะรัฐมนตรีมีมติเปลี่ยนแปลง

2.1.2 ***ให้ส่วนราชการยุบเลิกตำแหน่งไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของจำนวนตำแหน่งที่ว่างลงจากการเกษียณอายุ*** ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป สำหรับที่เหลืออีกร้อยละ 20 ให้นำมารวมกัน แล้วมอบให้คณะกรรมการกำหนดเป้าหมายและนโยบายกำลังคนภาครัฐ (คปร.) พิจารณาจัดสรรให้ส่วนราชการที่มีความจำเป็น หากจัดสรรไม่หมดให้ยุบเลิก ทั้งนี้ ส่วนราชการที่ได้รับการจัดสรรตำแหน่งดังกล่าว จะต้องไม่มีตำแหน่งว่างที่มีเงินเหลืออยู่

2.1.3 ในกรณีที่ส่วนราชการใดยุบตำแหน่งว่างที่มีเงิน ให้มีมาตรการจูงใจเพื่อช่วยสนับสนุนการทำงานของส่วนราชการนั้น โดยให้สำนักงบประมาณ กระทรวงการคลัง และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.) พิจารณากำหนดมาตรการจูงใจดังกล่าวเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบโดยด่วนต่อไป

2.2 เงื่อนไขเงินกู้จากธนาคารพัฒนาเอเชีย

โครงการเงินกู้ เพื่อปรับโครงสร้างทางสังคมจากธนาคารพัฒนาเอเชีย (จำนวน 500 ล้านเหรียญสหรัฐ) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (ไอเอ็มเอฟ) ได้กำหนดให้รัฐบาลไทยดำเนินงานตามนโยบายและมาตรการหลัก (Policy Matrix) ก่อนที่จะเบิกจ่ายเงินกู้ได้

เงื่อนไขของธนาคารพัฒนาเอเชีย ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบแล้ว เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2541 มีประเด็นที่จะส่งผลกระทบต่อครูและบุคลากรทางการศึกษา สรุปได้ดังนี้

2.2.1 มาตรการจัดจำนวนบุคลากรให้เหมาะสม

- ***กำหนดลดสัดส่วนครูประถมศึกษาต่อนักเรียนจาก 1 : 18 เป็น 1 : 25 ในปี 2545***
- อบรมครูประถมศึกษาก่อนปรับเปลี่ยนเป็นครูมัธยมศึกษา
- ลดจำนวนบุคลากรด้านธุรการและบริหารทั่วไปของกระทรวงศึกษาธิการอย่างน้อยร้อยละ 25 โดยการเกลี่ยอัตรากำลังสู่รัฐบาลท้องถิ่น

2.2.2 มาตรการกระจายอำนาจการบริหาร

- คงระดับงบประมาณของโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษานอกเขตกรุงเทพมหานคร ไว้ที่ระดับของปี 2540

- กำหนดหลักเกณฑ์การกระจายค่าใช้จ่ายตามสาขาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และภาษาต่างประเทศ (รวมทั้งการฝึกอบรมครูในสาขาดังกล่าวด้วย)

- อนุมัติการเพิ่มส่วนแบ่งงบประมาณให้ภาคการศึกษาทั่วไปในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และลดส่วนแบ่งงบสำหรับโรงเรียนอาชีวศึกษาลงอย่างน้อยร้อยละ 5 ในปีงบประมาณ 2542

- เพิ่มงบประมาณของกองทุนเงินกู้เพื่อการศึกษาสำหรับปี 2541 อย่างน้อย 17,100 ล้านบาท

- ให้มหาวิทยาลัยมีอำนาจการโอนระหว่างหมวดงบดำเนินการได้ร้อยละ 5 ในปีงบประมาณ 2541

- อนุมัติร่างกฎหมายเพื่อจัดตั้งระบบการบริหารงานบุคคลและเงินเดือนสำหรับครูระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นอกกรอบข้าราชการพลเรือน

- ให้อำนาจมหาวิทยาลัยในการจัดสรรงบดำเนินการทั้งหมดยกเว้นหมวดเงินเดือน ในปีงบประมาณ 2542 โดยรัฐจัดตั้งระบบตรวจสอบการดำเนินงานในมีนาคม 2542

- อนุมัติการแก้ไขร่างกฎหมายเพื่อทยอยมอบอำนาจหน้าที่ในการบริหารวิชาการ การเงินและบุคลากรในระดับประถม และมัธยมสู่จังหวัด เทศบาล และตำบล

- มอบอำนาจให้แก่โรงเรียนอาชีวศึกษาและสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน ในการจัดทำแผนงานพัฒนาหลักสูตร กลไกการคุ้มทุนและการจัดการด้านบุคลากรและการเงิน

- อนุมัติแผนงานให้มหาวิทยาลัยทุกแห่งมีอิสระในการบริหารงานภายในปี 2545

- อนุมัตินโยบายเกี่ยวกับบทบาทของรัฐในการศึกษาทุกระดับการศึกษา รวมทั้งมาตรการในการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันของโรงเรียนเอกชน

สรุป

ความพยายามพัฒนาการศึกษาและวิชาชีพครูได้เริ่มขึ้นก่อนการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ (กรกฎาคม 2540) ประกอบกับเวลาดังกล่าวรัฐบาลได้เร่งพัฒนาประสิทธิภาพของระบบราชการโดยรวม การศึกษาและวิชาชีพครูเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ จึงได้รับผลกระทบจากการจำกัดอัตรากำลังคน และมาตรการการกระจายอำนาจด้วย ภายหลังการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ได้กำหนดเงื่อนไขเฉพาะต่าง ๆ ที่มุ่งปรับโครงสร้างทางสังคมให้เหมาะสมกับสภาวะเศรษฐกิจยุควิกฤต และเร่งรัดให้รัฐบาลดำเนินการปรับระบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ในบรรดากรอบและเงื่อนไขต่าง ๆ กรอบและเงื่อนไขที่จะมีผลต่อวิชาชีพครูโดยตรง คือ

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 : บุคคลมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี
- นโยบายของรัฐและการบรรจุครูใหม่แทนครูเกษียณอายุได้เพียงร้อยละ 20 ของครูเกษียณอายุ
- เงื่อนไขการกู้เงินจากธนาคารพัฒนาเอเชีย : การลดครูประถมศึกษาจากสัดส่วนครูต่อนักเรียน 1 : 18 เป็น 1 : 25 ในปี 2545

บทที่ 2
สถานภาพวิชาชีพครู

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญของชาติ เพราะการศึกษาช่วยเพิ่มคุณค่าให้แก่ประชาชนของชาติ ดังนั้น ทุกประเทศต้องลงทุนด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลไทยได้จัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาเกือบ 200,000 ล้านบาท ในปีงบประมาณ 2541 กว่าครึ่งหนึ่งของงบประมาณ (ร้อยละ 56) เป็นงบประมาณหมวดเงินเดือนและค่าจ้างประจำของครูและบุคลากรทางการศึกษา ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ครูเป็นอาชีพสำคัญของชาติที่ต้องใช้เงินเดือนและค่าจ้างถึงปีละแสนล้านบาทเศษ (ครูได้รับเงินเดือนเฉลี่ย 150,000 บาทต่อปี) นับว่าเป็นตลาดแรงงานที่น่าติดตามตรวจวิเคราะห์กันต่อไป ในบทนี้จะนำเสนอข้อมูลและสถานภาพของวิชาชีพครูในประเทศ โดยแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

1. กำลังคนในตลาดแรงงานไทย
2. สถานภาพวิชาชีพครู
3. การผลิตครู
4. โครงการพิเศษเพื่อส่งเสริมการผลิตครูวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์

1. กำลังคนในตลาดแรงงานไทย

1.1 ประชากรและประชากรที่อยู่ในวัยแรงงาน

ประชากรไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นโดยตลอดจาก 57.6 ล้านคน ในปี 2535 เพิ่มเป็น 60.5 ล้านคน ในปี 2540 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.98 ต่อปี การคาดประมาณประชากรช่วงปี 2541-2544 เพิ่มจาก 61.2 ล้านคน เป็น 62.9 ล้านคน ในอัตราการเพิ่มเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 0.91 ต่อปี จากจำนวนประชากรดังกล่าวมีประชากรในวัยแรงงานที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไป จำนวน 42.0 ล้านคน ในปี 2535 และเพิ่มขึ้นเป็น 46.5 ล้านคน ในปี 2540 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 2.0 ต่อปี และคาดประมาณว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 49.2 ล้านคน ในปี 2544 ในอัตราเพิ่มร้อยละ 1.4 ต่อปี (ตาราง 2.1 ภาคผนวก)

1.2 กำลังแรงงานตามภาคอุตสาหกรรม

กำลังแรงงานที่มีงานทำ มีจำนวนค่อนข้างคงที่ จาก 32.3 ล้านคน ในปี 2535 เป็น 32.2 ล้านคน ในปี 2539 ถ้าเปรียบเทียบสัดส่วนแรงงานที่มีงานทำกับประชากรวัยแรงงาน (อายุ 13 ปีขึ้นไป) พบว่า กำลังแรงงานที่มีงานทำจะมีแนวโน้มของสัดส่วนลดลงค่อนข้างชัดเจน กำลังแรงงานที่มีงานทำจะมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 77.0 ของประชากรวัยแรงงาน ในปี 2535 และลดลงเหลือร้อยละ 70.4 ในปี 2539 หรือลดลงร้อยละ 2.1 ต่อปี แสดงว่าผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงานที่มีอายุ 13 ปี อันได้แก่ ผู้ทำงานบ้าน นักเรียน/นักศึกษา เด็กและคนชราที่ไม่สามารถทำงานได้ และอื่น ๆ ตลอดช่วงปี 2535 ถึง 2539 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ คาดประมาณว่ากำลังแรงงานที่มีงานทำ ในปี 2540 ถึง 2544 จะมีจำนวน 32.0 32.1 32.1 32.0 และ 31.9 ล้านคน ตามลำดับ (แผนภูมิ 2.1)

แผนภูมิ 2.1 จำนวนประชากรและแรงงานในประเทศ

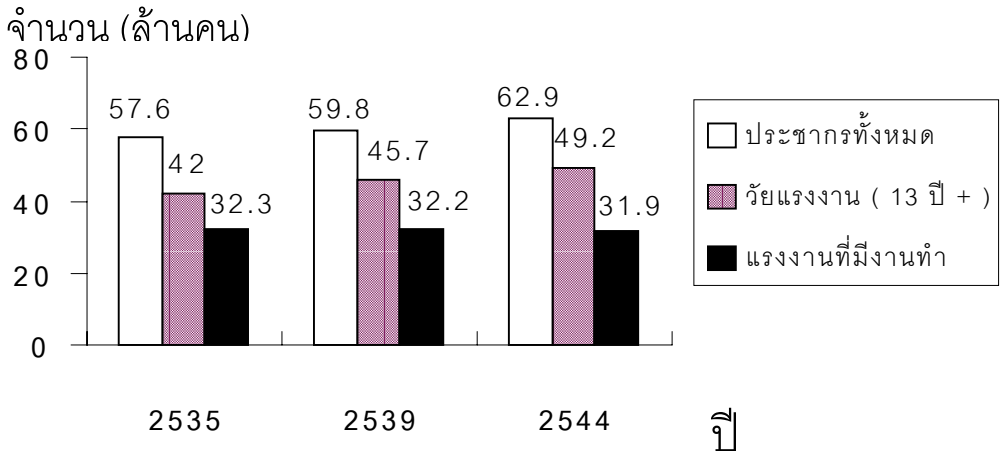

จากการพิจารณาการกระจายตัวของกำลังแรงงานในภาคอุตสาหกรรม 8 ภาค ได้แก่ เกษตรกรรม การขุดแร่โลหะและอโลหะ อุตสาหกรรมและหัตถกรรม การก่อสร้าง การไฟฟ้าและประปา พาณิชยกรรม การขนส่งและการสื่อสาร และการบริการ พบว่า มีกำลังแรงงานที่มีงานทำประมาณครึ่งหนึ่งที่ทำงานในภาคเกษตรกรรม ส่วนภาคพาณิชยกรรม ภาคอุตสาหกรรมและหัตถกรรม และภาคการบริการ จะสามารถดูดซับแรงงานในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน ในลำดับรองลงมาจากภาคเกษตรกรรม หรือแต่ละ

ภาคอุตสาหกรรมดังกล่าว สามารถดูดซับแรงงานได้ คิดเป็นร้อยละ 13.0 ของกำลังแรงงานที่มีงานทำ ในปี 2539 (ตาราง 2.2 ภาคผนวก)

1.3 กำลังคนสาขาการศึกษา

ภาคบริการ ประกอบด้วย สาขาบริการต่าง ๆ หลายสาขา ได้แก่ สาขาการบริหารราชการและการป้องกันประเทศ สาขาการโรงแรมและภัตตาคาร สาขาการบริการสาธารณสุข สาขาการศึกษา และสาขาการบริการอื่น ๆ

การวิเคราะห์สถานภาพกำลังคนสาขาการศึกษา จะพิจารณาใน 2 แนวทาง ดังนี้

- *เชิงปริมาณ*

กำลังคนสาขาการศึกษาเป็นกำลังคนสาขาหนึ่งในภาคบริการ ปี 2535 ถึง 2539 มีกำลังคนที่ทำงานในสาขาการศึกษาในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน ***ประมาณ 800,000 คน***ต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 2.5 ของกำลังแรงงานที่มีงานทำ จากการคาดประมาณกำลังแรงงานที่มีงานทำในปี 2540 ถึง 2544 คาดว่าจะมีกำลังคนที่ทำงานในสาขาการศึกษา ในอัตราร้อยละ 2.5 ต่อปีของกำลังแรงงานที่มีงานทำ หรือเฉลี่ยปีละ 800,000 คนต่อปี (แผนภูมิ 2.2)

แผนภูมิ 2.2 จำนวนแรงงานในภาคการศึกษา

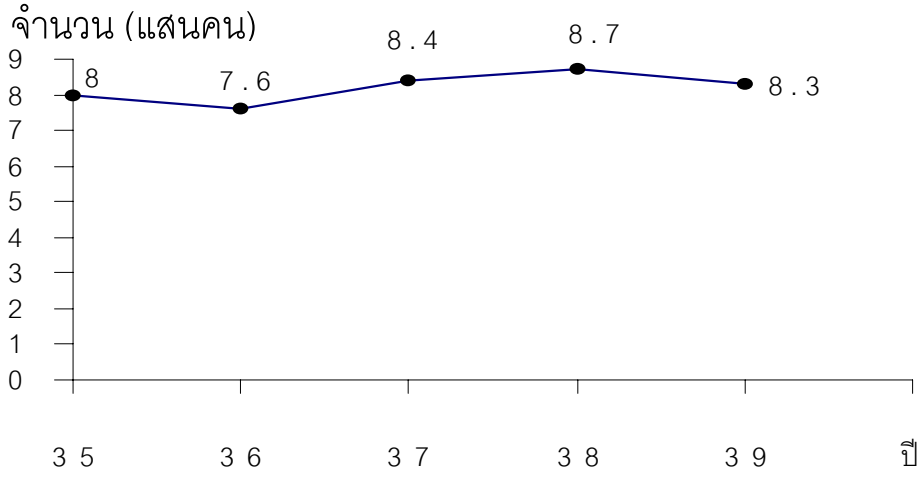

ที่มา : ตาราง 2.2 ภาคผนวก

• *เชิงคุณภาพ*

กำลังคนในสาขาการศึกษามีวุฒิการศึกษาสูงกว่าภาคอุตสาหกรรมอื่น ๆ กล่าวคือ ร้อยละ 76.9 มีการศึกษาระดับอนุปริญญาขึ้นไป และร้อยละ 3.5 มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ในอันดับรองลงมา คือ กำลังคนสาขาการบริการสาธารณสุข ร้อยละ 31.0 มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่อนุปริญญาขึ้นไป แต่มีกำลังคนที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีถึงร้อยละ 10.4 รองจากภาคการไฟฟ้าและประปา (ร้อยละ 11.3) ซึ่งสูงกว่ากำลังคนในสาขาการศึกษา (ตาราง 2.3 ภาคผนวก)

2. สถานภาพวิชาชีพครู

ครู คือ ผู้ดำเนินการสอนนักเรียนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนั้น กำลังคนสาขาการศึกษา จำนวนประมาณ 8 แสนคนที่ได้กล่าวถึงในหัวข้อ 1.3 ของบทนี้ เป็น***ครูประมาณ 600,000 คน*** ครูส่วนใหญ่ (ประมาณ 530,000 คน) เป็นข้าราชการครู สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ (ตาราง 2.4 ภาคผนวก) นอกจากนี้ ก็ยังมีครูสังกัดอยู่กับหน่วยราชการอื่น ๆ เช่น ทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงมหาดไทย เป็นต้น บุคลากรทางการศึกษาที่เหลือ ประกอบด้วยอาจารย์มหาวิทยาลัย สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย อีกประมาณ 25,000 คน (ตาราง 2.5 ภาคผนวก) กระทรวงศึกษาธิการนับเป็นกระทรวงสำคัญที่มีบุคลากรทางการศึกษามาก เป็นข้าราชการพลเรือน ประมาณ 40,000 คน และลูกจ้างอีก 70,000 คน เมื่อรวมกับครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการแล้ว บุคลากรรวมของกระทรวงศึกษาธิการจะมากถึง 640,000 คน ในปี 2540 (แผนภูมิ 2.3)

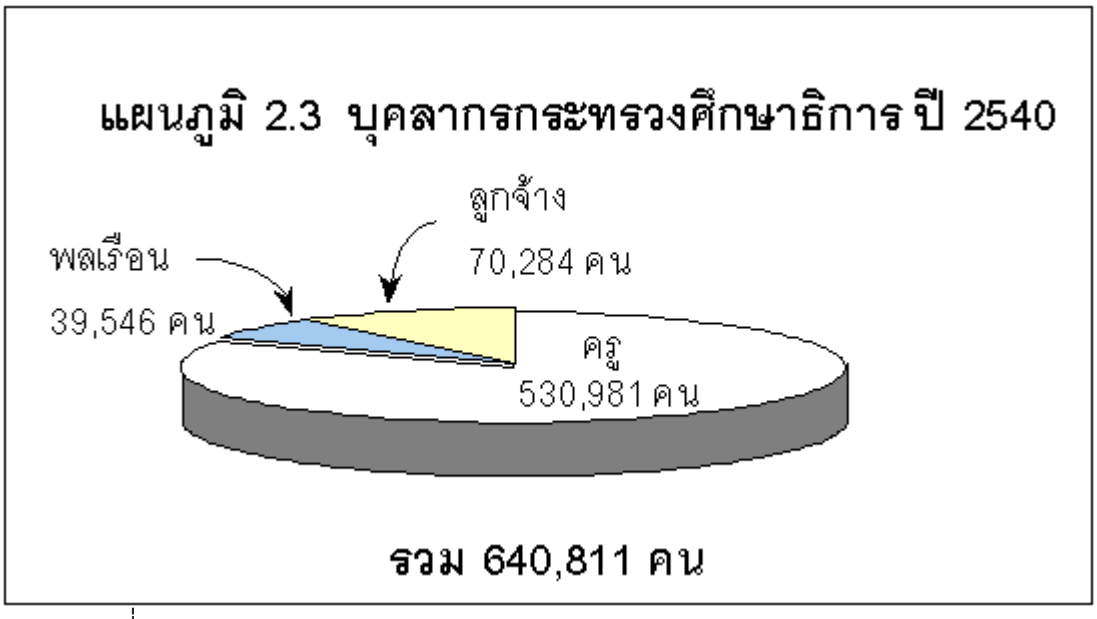

ที่มา : ตาราง 2.4 ภาคผนวก

2.1 ครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

เนื่องจากประชากรครูส่วนใหญ่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในที่นี้จึงจะพิจารณาเฉพาะจำนวนและการกระจายตัวของประชากรครูในสังกัดนี้

ในปี 2539 ครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 530,000 คน ประมาณร้อยละ 75 มีวุฒิปริญญาตรี อีกประมาณร้อยละ 20 มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี ครูที่มีวุฒิปริญญาโท-เอก มีจำนวนน้อยมาก (ตาราง 2.6 ภาคผนวก)

ครูส่วนใหญ่ ประมาณ 360,000 คน หรือร้อยละ 70 ของกระทรวงศึกษาธิการ ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนประถมศึกษา ภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ-การประถมศึกษาแห่งชาติ อีกประมาณ 120,000 คน หรือร้อยละ 23 ของครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษา

ครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการส่วนใหญ่ (9 ใน 10 คน) ทำงานในสายการสอน ส่วนอีก 1 ใน 10 คน ไม่ทำงานในสายการสอน ดังนั้น ครูผู้สอนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีประมาณ 476,000 คน ในจำนวนนี้ร้อยละ 75 มีตำแหน่งเป็นอาจารย์ 2 อีกร้อยละ 22 เป็นอาจารย์ 1 ครูที่มีตำแหน่งเป็นอาจารย์ 3 หรือสูงกว่ามีจำนวนไม่ถึงร้อยละ 1 ของครูสายงานการสอน (ตาราง 2.7 ภาคผนวก)

เพื่อให้เห็นภาพรวมเกี่ยวกับสถานภาพของครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้เปรียบเทียบวุฒิการศึกษากับระดับตำแหน่งของครู (แผนภูมิ 2.4)

2.2 อัตราว่างและการเกษียณอายุและการออกก่อนเกษียณอายุของครู

ในปี 2538 กระทรวงศึกษาธิการมีตำแหน่งครูว่างมีเงินและไม่มีเงินประมาณ 5,000 อัตรา (ตาราง 2.8 ภาคผนวก) หรือคิดเป็นเพียงร้อยละ 1 ของจำนวนข้าราชการครูที่มีอยู่ในกระทรวงฯ อัตราว่างจำนวนหนึ่งเป็นผลมาจากการเกษียณอายุของข้าราชการครู

จำนวนข้าราชการครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการที่เกษียณอายุในแต่ละปี จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในปี 2537 มีข้าราชการครูเกษียณอายุ 2,074 คน เพิ่มขึ้นเป็น 3,671 คน ในปี 2540 (ตาราง 2.9 ภาคผนวก) เป็นที่คาดกันว่า ครูของกระทรวงศึกษาธิการจะเกษียณในแต่ละปีเพิ่มมากขึ้น จนในปี 2544 จะมีครูเกษียณอายุถึง 6,085 คน (ตาราง 2.10 ภาคผนวก)

เมื่อรวมครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และทบวงมหาวิทยาลัย ก็คาดว่า ***จำนวนครูที่จะเกษียณอายุจะเพิ่มขึ้นตั้งแต่ 4,900 คน ในปี 2541 เป็น 7,000 คน ในปี 2544*** (แผนภูมิ 2.5) รวม 28,000 คน ใน 5 ปี (พ.ศ. 2541 - 2544)

แผนภูมิ 2.5 จำนวนข้าราชการครูที่จะเกษียณอายุราชการ

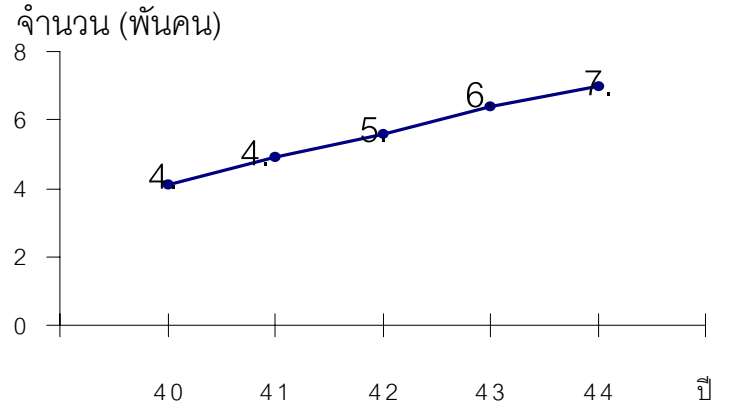

ที่มา : ตาราง 2.10 ภาคผนวก

โดยสรุปครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จะมีอัตราเกษียณอายุเพียงปีละประมาณร้อยละ 1 ตลอด 4 ปีข้างหน้า

เมื่อวิเคราะห์หน่วยใช้ครู 2 หน่วยหลัก ในปี 2540 กรมสามัญศึกษาซึ่งดูแลครู 120,000 คน และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) ซึ่งมีครูในสังกัด 350,000 คน จะพบว่า ในช่วง 5 ปี (2540-2544) กรมสามัญจะมีครูเกษียณอายุประมาณ 4,000 คน และครู สปช. จะเกษียณอายุ 18,000 คน (ตาราง 2.10 ภาคผนวก) เมื่อคำนวณจากข้อมูลนี้ ***ในระยะเวลา 5 ปี (2541-2545) กรมสามัญศึกษาจะมีครูเกษียณอายุประมาณ 4,000 คน และครู สปช. จะครบเกษียณอายุประมาณ 20,000 คน***

ครูอีกจำนวนหนึ่งจะออกจากราชการก่อนครบเกษียณอายุ เนื่องจากการเสียชีวิต หรือการลาออกด้วยเหตุต่าง ๆ แต่จำนวนครูที่ออกก่อนครบเกษียณอายุยังไม่สามารถประมาณการได้ชัดเจน สปช. เคยคาดการณ์ว่า จะมีครู สปช. ออกก่อนเกษียณอายุราชการ เพียงปีละ 2,150 คน ในช่วง 2541-2544 หรือประมาณ 10,750 คน ใน 5 ปีข้างหน้า จำนวนนี้จะเท่ากับครึ่งหนึ่งของจำนวนครู สปช. ที่ครบเกษียณอายุในระยะเวลาเดียวกัน

กรมสามัญศึกษายังไม่ได้แสดงตัวเลขจำนวนครูที่จะออกก่อนเกษียณอายุในระยะ 5 ปีข้างหน้า แต่ถ้าคำนวณตามข้อมูลของ สปช. ครูกรมสามัญศึกษาที่จะออกก่อนเกษียณอายุจะเท่ากับครึ่งหนึ่งของจำนวนครูที่จะเกษียณอายุใน 5 ปีข้างหน้า ดังนั้น ครูกรมสามัญศึกษาที่จะออกก่อนเกษียณอายุจะเท่ากับ 2,000 คน ใน 5 ปีข้างหน้า

2.3 การบรรจุและความต้องการครู

แม้จะมีอัตราว่างนับเป็น 4-5 พันตำแหน่งในปัจจุบัน แต่สถิติการบรรจุครูยังต่ำกว่าอัตราว่างที่มีอยู่ ในปี 2541 หน่วยงานต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการบรรจุครูใหม่ได้ไม่ถึง 1,200 คน (ตาราง 2.11 ภาคผนวก) นอกจากนี้ จำนวนอัตราครูของกรมสามัญศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่บรรจุมีแนวโน้มลดลงในระยะ 4-5 ปีที่ผ่านมา (แผนภูมิ 2.6)

แผนภูมิ 2.6 สถิติการบรรจุครูของกรมสามัญศึกษา และ สปช.

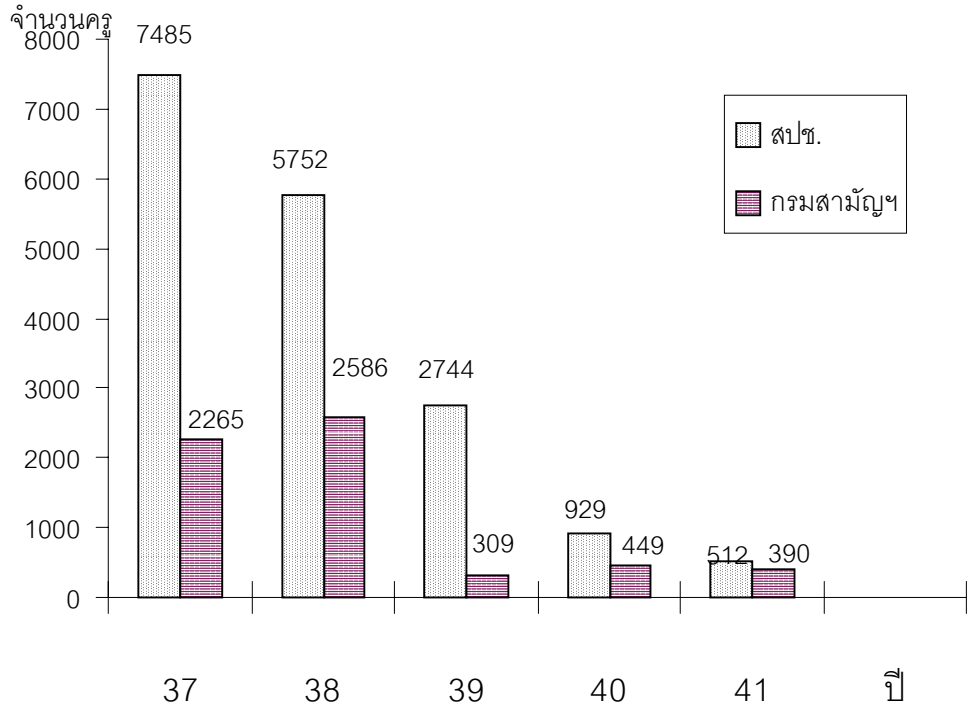

อย่างไรก็ตาม กรมสามัญศึกษา ซึ่งดูแลโรงเรียนมัธยมศึกษาประมาณ 2,500 แห่งทั่วประเทศ มีอัตราและสามารถบรรจุครูใหม่ในปี 2541 เพียง 390 คน ในขณะเดียวกัน กรมสามัญศึกษาได้สำรวจจำนวนครูที่มีกับที่ควรมีโดยใช้เกณฑ์จำนวนคาบ/สัปดาห์ ในปี 2540 พบว่า ขาดอัตราตำแหน่งที่จะใช้บรรจุครูถึง 36,000 อัตรา สาขาที่ขาดมากที่สุด ได้แก่ สาขาสังคมศาสตร์ (6,981 คน) และคณิตศาสตร์ (5,020 คน) รองลงมาคือ สาขาภาษาอังกฤษ (4,634 คน) พลศึกษา (3,959 คน) ภาษาไทย (3,929) และวิทยาศาสตร์ (3,124 คน) ตามลำดับ ส่วนสาขาฟิสิกส์ต้องการครูใหม่อีก 1,306 คน ชีววิทยา 972 คน และเคมี 942 คน โดยรวมใน 20 สาขาวิชา ***กรมสามัญศึกษาขาดอัตราตำแหน่งครูประมาณ 1 ใน 4 ของอัตราตำแหน่งครูที่ควรจะมี*** หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง กรมสามัญศึกษามีอัตราตำแหน่งครูอยู่เพียง 3 ใน 4 ของอัตราที่ควรจะมี (ตาราง 2.12 ภาคผนวก)

2.4 อัตราส่วนครูต่อนักเรียน

ในปี 2540 อัตราส่วนครูต่อนักเรียนทั่วประเทศ โดยเฉลี่ยเท่ากับ 1 : 21 คือ มีครู 584,000 คน ดูแลนักเรียน 12 ล้านคน ในสถานศึกษาเกือบ 42,000 แห่ง ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งดูแลนักเรียน 11 ล้านคนเศษ ก็มีอัตราส่วนครูต่อนักเรียนเท่ากับ 1 : 21 เช่นเดียวกัน สำหรับสถานศึกษาอีก 900 แห่ง สังกัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีนักเรียน 9 แสน 4 หมื่นคน อัตราส่วนครูต่อนักเรียน โดยเฉลี่ยเท่ากับ 1 : 22 (ตาราง 2.13 ภาคผนวก)

แต่หากพิจารณาแยกตามสังกัดของหน่วยงานระดับกรมในกระทรวงศึกษาธิการ อัตราส่วนครูต่อนักเรียนจะแตกต่างกันมาก สถานศึกษาสังกัดสถาบันราชภัฏ (โรงเรียนสาธิต) มีอัตราส่วนครูต่อนักเรียน (1 : 14) ต่ำที่สุด ในขณะที่สถานศึกษาของสำนักงานการศึกษาเอกชน มีอัตราส่วนครูต่อนักเรียน (1 : 28) สูงที่สุด กรมที่มีนักเรียนจำนวนมาก ได้แก่ กรมสามัญศึกษา ซึ่งดูแลโรงเรียนประมาณ 2,500 แห่ง และสำนักงาน-คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีโรงเรียนประมาณ 30,000 แห่ง อัตราส่วนครูต่อนักเรียนของกรมสามัญศึกษา จะเท่ากับ 1 : 22 ซึ่งสูงกว่าอัตราส่วนครูต่อนักเรียนของ สปช. ซึ่งเท่ากับ 1 : 19 ในปี 2540 กรมอาชีวศึกษามีครู 18,802 คน และมีนักเรียนนักศึกษา 435,100 คน จึงคิดเป็นอัตราส่วนครูต่อนักเรียน เป็น 1 : 25 (แผนภูมิ 2.7)

แผนภูมิ 2.7 อัตราส่วนครูต่อนักเรียนในปีการศึกษา 2540

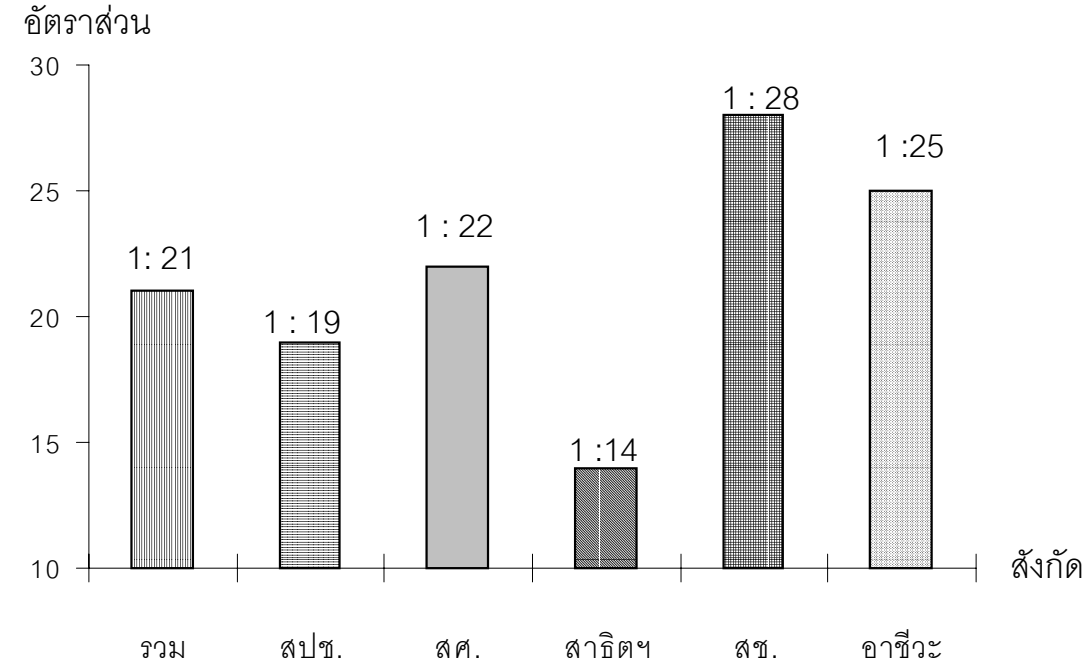

สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษาอีกประมาณ 900 แห่ง ในสังกัดกระทรวงมหาดไทย มีครูประถมศึกษาปฏิบัติหน้าที่อยู่ประมาณ 28,000 คน ประมาณ ครึ่งหนึ่งปฏิบัติงานในโรงเรียนสังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา ในกลุ่มนี้มีอัตราส่วนครูต่อนักเรียน 1 : 25 ส่วนอีกครึ่งหนึ่งเป็นครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร อัตราส่วนครูต่อนักเรียนในกลุ่มนี้ เท่ากับ 1 : 20

เมื่อเปรียบเทียบอัตราส่วนครูต่อนักเรียนของประเทศไทยกับต่างประเทศ จะพบว่า ***อัตราส่วนครูต่อนักเรียนของไทยนั้นใกล้เคียงของประเทศมาเลเซียและญี่ปุ่น*** แต่จะต่ำกว่าอัตราส่วนครูต่อนักเรียนของเกาหลีใต้ และเวียดนาม (เฉพาะระดับประถมศึกษา) (ตาราง 2.14 ภาคผนวก) อย่างไรก็ดี อัตราส่วนครูต่อนักเรียนของไทยยังสูงกว่าของหลายประเทศในอเมริกาเหนือ (สหรัฐอเมริกา และแคนาดา) ยุโรป (อังกฤษ ฝรั่งเศส และอิตาลี) ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

2.5 คุณภาพครูและการพัฒนา

2.5.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ร่วมมือกับ “ดุสิตโพล” สำรวจทัศนคติของผู้ให้บริการและผู้รับบริการต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบัน เมื่อเดือนสิงหาคม 2540 กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน (ระดับประถม - มัธยมศึกษาตอนต้น) ผู้ปกครอง และเจ้าของสถานประกอบการ จำนวนทั้งสิ้น 5,577 คน ในกรุงเทพมหานคร และ 10 จังหวัด ตัวแทนภาคภูมิศาสตร์

เกี่ยวกับคุณภาพครู ผลการสำรวจดังกล่าวนี้ ได้แสดงว่า

(ก) ***ครูระดับประถมและมัธยมต้นมีคุณภาพต่ำกว่าเดิมและต้องเร่งพัฒนา***

(ข) ***ประมาณร้อยละ 20 ของครูในการสำรวจไม่ต้องการเป็นครู*** เพราะเห็นว่า งานหนักและรายได้น้อย (ร้อยละ 20 ของครู 600,000 คน เท่ากับ ครูจำนวน 120,000 คนทั่วประเทศ)

(ค) ***ครูได้รับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะประมาณร้อยละ 47 (เฉพาะครูประถมศึกษามีร้อยละ 53)***

2.5.2 เมื่อต้นปี 2541 สำนักงานโครงการพิเศษเพื่อการปฏิรูปการฝึกหัดครู พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา (สปค.) ของสำนักงานคณะกรรมการการ-

ศึกษาแห่งชาติ ได้สำรวจความต้องการการฝึกอบรมของครูสอนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน รวม 2,269 แห่ง ได้รับ แบบสำรวจกลับคืนมาร้อยละ 56 ของโรงเรียนที่สำรวจได้ พบว่า

(ก) ***ครูสอนระดับมัธยมศึกษาเคยได้รับการฝึกอบรมในระยะ 3 ปีที่ผ่านมา (ปี 2538-2540) คิดเป็นร้อยละ 63***

(ข) ***ครูระดับมัธยมศึกษาใน 7 สาขาวิชาหลัก (ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา และคอมพิวเตอร์) ยังต้องการฝึกอบรมสูงถึงร้อยละ 82***

2.5.3 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) ซึ่งมีครูในสังกัดมากที่สุด ได้สำรวจพบว่า มีครูข้าราชการสำเร็จปริญญาโทขึ้นไป เพียงร้อยละ 1.5 จึงได้นำเสนอโครงการความร่วมมือ สปช. - สถาบันอุดมศึกษาจัดการเรียนการสอนปริญญาโท-เอกภาคพิเศษ ในแผนงานปรับปรุงคุณภาพการศึกษา 2541-2545 เพื่อเตรียมการดำเนินโครงการ สปช. ได้จัดให้มีการสำรวจจำนวนข้าราชการของ สปช. ที่ประสงค์จะเข้าศึกษาต่อในโครงการปริญญาโทภาคพิเศษนี้ พบว่า ***มีข้าราชการในสังกัด สปช. สนใจเข้าร่วมโครงการ รวมเกือบ 20,000 คน*** ในจำนวนนี้ ร้อยละ 60 สนใจศึกษาต่อในสาขาการบริหารการศึกษา ที่เหลือสนใจสาขาการพัฒนาหลักสูตร (ตาราง 2.15 ภาคผนวก)

3. การผลิตครู

3.1 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการผลิตครู

หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาด้านครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นหน่วยงานของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการ สถาบันการศึกษาที่ผลิตครู สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ซึ่งมีทั้งหมด 17 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สถาบันการศึกษาที่ผลิตครูในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยผลิตครูในระดับปริญญาตรี - ปริญญาเอก ส่วนใหญ่ผลิตในระดับปริญญาตรี - ปริญญาโท สถาบันการศึกษาที่ผลิตครูในระดับปริญญาตรี - ปริญญาเอก มี 3 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ สถาบันราชภัฏ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล กรมพลศึกษา กรมอาชีวศึกษา และกรมศิลปากร สถาบันการศึกษาที่ผลิตครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการผลิตครูในระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี แต่ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 นี้ สถาบันราชภัฏและสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เริ่มผลิตครูในระดับปริญญาโท ตั้งแต่ปีการศึกษา 2541 เป็นต้นไป

3.2 จำนวนสถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษาที่ผลิตครู ทั้งทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2540 มี***จำนวน 114 แห่ง*** ในจำนวนนี้สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 17 แห่ง อยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมากถึง 10 แห่ง และกระจายตามภูมิภาคต่าง ๆ คือ ภาคกลาง 1 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 แห่ง ภาคเหนือ 2 แห่ง และภาคใต้ 2 แห่ง

สถาบันการศึกษาที่ผลิตครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการมีจำนวนทั้งหมด 97 แห่ง อยู่ในสังกัดสภาสถาบันราชภัฏ 36 แห่ง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล 15 แห่ง กรมพลศึกษา 17 แห่ง กรมอาชีวศึกษา 15 แห่ง และกรมศิลปากร 14 แห่ง

เมื่อจำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 23 แห่ง ภาคกลาง 18 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 21 แห่ง ภาคเหนือ 18 แห่ง และภาคใต้ 17 แห่ง (ตาราง 2.16 ภาคผนวก)

3.3 จำนวนนักศึกษา

1) นักศึกษาเข้าใหม่

จำนวนนักศึกษาเข้าใหม่สาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครูสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงศึกษาธิการ สถาบันจำกัดรับและสถาบันไม่จำกัดรับ

ทั้งระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี ***ในช่วงปีการศึกษา 2537-2540 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอด ปีการศึกษา 2537 มีนักศึกษาเข้าใหม่ จำนวน 40,981 คน ปีการศึกษา 2540 เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 51,247 คน นักศึกษาเข้าใหม่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 7.87 ต่อปี***

นักศึกษาเข้าใหม่ ปีการศึกษา 2540 จำแนกเป็นระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 11.26 78.69 และ 10.05 ตามลำดับ ในระดับปริญญาตรีมีทั้งหลักสูตร 4 ปี และ 2 ปี จำนวนนักศึกษาเข้าใหม่หลักสูตร 4 ปี มากกว่านักศึกษาเข้าใหม่ หลักสูตร 2 ปี ประมาณ 2 เท่าเศษ

เมื่อจำแนกตามสังกัด ปรากฏว่า ***นักศึกษาเข้าใหม่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีจำนวน 23,716 คน คิดเป็นร้อยละ 46.28 (รวมมหาวิทยาลัย ไม่จำกัดรับ) ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 27,531 คน คิดเป็นร้อยละ 53.72***

จำนวนนักศึกษาเข้าใหม่สาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครูในมหาวิทยาลัยจำกัดรับ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2540 มีจำนวน 11,974 คน คิดเป็นร้อยละ 50.49 ในมหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับ มีจำนวน 11,742 คน คิดเป็นร้อยละ 49.51 นักศึกษาเข้าใหม่ในมหาวิทยาลัยจำกัดรับ จำแนกเป็นระดับปริญญาตรี ร้อยละ 58.91 ระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 41.09 ในระดับสูงกว่าปริญญาตรีเพิ่มสูงมากทั้งระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต ปริญญาโท และปริญญาเอก

นักศึกษาเข้าใหม่ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำแนกเป็นระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 11.34 ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 88.66 (ตาราง 2.17 ภาคผนวก)

2) นักศึกษารวม

นักศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครู สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการ สถาบันจำกัดรับและสถาบันไม่จำกัดรับ ทั้งระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี ***ปีการศึกษา 2537 มีนักศึกษา 113,142 คน เพิ่มเป็นจำนวน 130,254 คน ในปีการศึกษา 2540 เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.81 ต่อปี*** ในจำนวนนี้เป็นนักศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 7.07 ระดับปริญญาตรี 83.90 และระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 9.03

เมื่อจำแนกตามสังกัด ปีการศึกษา 2540 ***นักศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครูในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีจำนวน 52,446 คน คิดเป็นร้อยละ 40.26 (รวมมหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับ) ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีจำนวน 77,808 คน คิดเป็นร้อยละ 59.74***

เมื่อพิจารณานักศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครูในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำแนกเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยจำกัดรับ จำนวน 25,079 คน คิดเป็นร้อยละ 47.82 ในมหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับ มีจำนวน 27,367 คน คิดเป็นร้อยละ 52.18

ในมหาวิทยาลัยจำกัดรับ เมื่อจำแนกนักศึกษาสาขาวิชาศึกษา-ศาสตร์และการฝึกหัดครูตามระดับการศึกษา เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 56.75 และสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 43.25 นักศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีเพิ่มขึ้นตลอดในทุกระดับ โดยเฉพาะระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตเพิ่มขึ้นสูงมาก

นักศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ปี 2540 มีจำนวน 77,808 คน จำแนกเป็นระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 7.76 ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 92.24 (ตาราง 2.18 ภาคผนวก)

3) ผู้สำเร็จการศึกษา

จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครูสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการสถาบันจำกัดรับและไม่จำกัดรับ ทั้งระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี ในช่วงปีการศึกษา 2536-2539 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอด ***ปีการศึกษา 2536 ผู้สำเร็จสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครูจำนวน 21,059 คน เพิ่มเป็น 25,343 คน ในปี 2539 เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.24 ต่อปี*** เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 8.85 ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 79.55 ระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 11.60

จำนวนครูใหม่ที่ผลิตต่อปี จะเป็นประมาณ 20-25 เท่าของจำนวนครูที่บรรจุได้ในแต่ละปี ระหว่างปี 2530-2539 และเป็นประมาณ 4-5 เท่าของจำนวนครูเกษียณอายุในแต่ละปี

เมื่อจำแนกตามสังกัด ***ผู้สำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2539 สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำนวน 9,922 คน คิดเป็นร้อยละ 39.15 (รวมมหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับ) สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีจำนวน 15,421 คน คิดเป็นร้อยละ 60.85***

หากไม่รวมมหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับ ผู้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครู มีจำนวน 6,211 คน (ร้อยละ 28.71) สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ร้อยละ 71.29

เมื่อพิจารณาผู้สำเร็จการศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยจำกัดรับ มีผู้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครู ปี 2539 มีจำนวน 6,211 คน เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 53.73 สูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 46.27 ผู้สำเร็จการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ในระดับปริญญาโท และปริญญาเอก มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอด

ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครู มีจำนวน 15,421 คน เป็นระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 10.63 ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 89.37 (ตาราง 2.19 ภาคผนวก)

โดยภาพรวมสถาบันผลิตครูทั่วประเทศ มีแนวโน้มที่จะรับนักศึกษาครูเพิ่ม และมีผู้สำเร็จการศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในระยะ 4 ปีที่ผ่านมา (แผนภูมิ 2.8)

แผนภูมิ 2.8 จำนวนนักศึกษาครูทั่วประเทศ

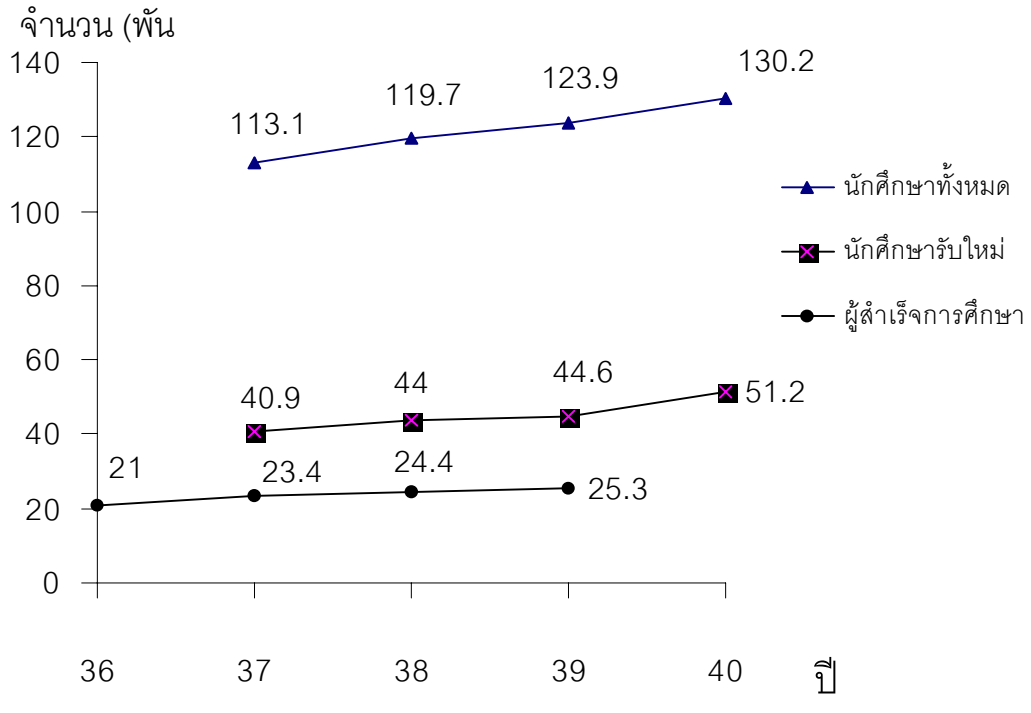

ที่มา : ตาราง 2.17 2.18 และ 2.19 ภาคผนวก

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนผู้สำเร็จปริญญาตรีครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์กับอัตราการบรรจุครู จะเห็นว่า ครูใหม่ที่ผลิตได้มีจำนวนเกินความต้องการมาหลายปีแล้ว ***ขณะที่ครูใหม่สำเร็จปริญญาตรีแต่ละปีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 15,000 คน ในปี 2537 เป็น 20,000 คน ในปี 2539 (ตาราง 2.19 ภาคผนวก) แต่หน่วยใช้ครู 2 หน่วยใหญ่ ได้แก่ กรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สามารถบรรจุครูใหม่เพียง 10,000 คน ในปี 2537 และในปี 2539 2 หน่วยงานนี้ บรรจุครูใหม่เพียง 3,000 คน เท่านั้น (แผนภูมิ 2.6) แสดงว่า ครูใหม่ระดับปริญญาตรีที่ผลิตได้ในปี 2537 มีเกินความต้องการถึง 10,000 คน และในปี 2539 ครูใหม่สำเร็จปริญญาตรีเกินกว่าความต้องการถึง 17,000 คน*** ข้อมูลนี้แสดงว่า ***การผลิตครูระดับปริญญาตรี ได้ดำเนินการเกินกว่าความต้องการใช้ครูมาเป็นเวลาหลายปีก่อนยุควิกฤต*** แต่ปัญหานี้ไม่ได้รับความสนใจ เพราะผู้สำเร็จปริญญาตรีครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์สามารถประกอบอาชีพอื่น ๆ

3.4 คณาจารย์ในสถาบันผลิตครู

ปีการศึกษา 2539 คณาจารย์ในสถาบันราชภัฏ 36 แห่ง มีจำนวนรวมทั้งสิ้นประมาณ 6,500 คน ส่วนใหญ่มีวุฒิระดับปริญญาโท (ร้อยละ 66.6) รองลงมาสำเร็จระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 28.5) อาจารย์ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกมีไม่ถึงร้อยละ 5 ของจำนวนทั้งหมด (ตาราง 2.20 ภาคผนวก)

ในด้านตำแหน่งวิชาการ คณาจารย์ราชภัฏส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นอาจารย์ 2 (ร้อยละ 48.7) ประมาณ 1 ใน 3 ของอาจารย์ราชภัฏดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ สถาบันราชภัฏทั้งหมดไม่มีผู้ใดดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์เลย (ตาราง 2.21 ภาคผนวก)

คณะครุศาสตร์ของสถาบันราชภัฏ ซึ่งผลิตครูมากที่สุดในประเทศ (ประมาณ 10,000 คน ในปี 2538) มีคณาจารย์รวม 1,510 คน เป็นผู้มีวุฒิปริญญาโทเป็นส่วนใหญ่ (1,165 คน) มีเพียงจำนวนน้อยที่สำเร็จปริญญาตรี (197 คน) หรือปริญญาเอก (148 คน) (ตาราง 2.22 ภาคผนวก) คณาจารย์ครุศาสตร์ประมาณครึ่งหนึ่ง (800 คน) ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์มีอยู่ประมาณร้อยละ 4 ของอาจารย์ทั้งหมดเท่านั้น (ตาราง 2.23 ภาคผนวก) (แผนภูมิ 2.9)

แผนภูมิ 2.9 จำนวนคณาจารย์ครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ของสถาบันราชภัฏ ปีการศึกษา 2539 และสถาบันสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2540

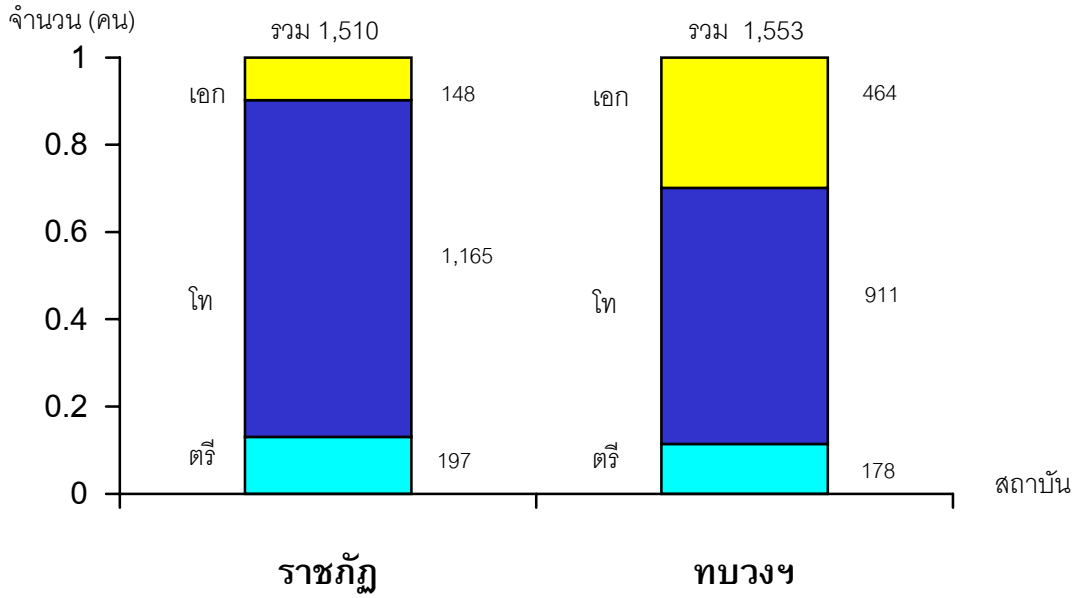

ที่มา : ตาราง 2.20 และ 2.23 ภาคผนวก

คณะครุศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย สามารถผลิตครูได้เกือบเท่ากับสถาบันราชภัฏ (ประมาณ 9,700 คน ในปี 2538) ในปีการศึกษา 2540 มีคณาจารย์รวมทั้งสิ้นประมาณ 1,500 คน ในจำนวนนี้กว่าครึ่งหนึ่ง (911 คน) มีวุฒิปริญญาโท เกือบร้อยละ 30 สำเร็จปริญญาเอก อาจารย์ที่เหลือสำเร็จเพียงระดับปริญญาตรี (ตาราง 2.22 ภาคผนวก) คณาจารย์ครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ร้อยละ 1 ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ ในขณะที่ส่วนใหญ่ ร้อยละ 44 ดำรงตำแหน่งอาจารย์ ที่เหลือดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ และรองศาสตราจารย์ ร้อยละ 29 และร้อยละ 25 ตามลำดับ (ตาราง 2.23 ภาคผนวก)

คณาจารย์สถาบันราชภัฏกับคณาจารย์ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยรวมกันมีประมาณ 3,000 คน สามารถผลิตครูใหม่ระดับปริญญาตรีได้ประมาณ 20,000 คน หรือประมาณ ร้อยละ 80 ของผู้สำเร็จการศึกษาครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ในปี 2539

อัตราการเกษียณอายุของคณาจารย์ในสถาบันผลิตครูอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ ในช่วงปี 2541-2544 เป็นที่คาดกันว่า สถาบันผลิตครูในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยจะมีอาจารย์ครบเกษียณอายุ ประมาณร้อยละ 10 ของคณาจารย์ทั้งหมด ซึ่งเท่ากับ 215 คน (ตาราง 2.24 ภาคผนวก)

3.5 โครงการพิเศษเพื่อส่งเสริมการผลิตครูวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์

ในช่วงระยะเวลาที่เศรษฐกิจของประเทศไทยกำลังรุ่งเรือง มีการลงทุนทางอุตสาหกรรมมาก ก่อให้เกิดวิกฤตการขาดกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรุนแรง หน่วยงานภาครัฐได้พยายามหาทางเร่งรัดการผลิตวิศวกรและนักวิทยาศาสตร์ แต่มีข้อจำกัดอันเกิดจากการขาดแคลนครูวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงเป็นเหตุให้มีการจัดทำโครงการพิเศษเพื่อส่งเสริมการผลิตครูวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ขึ้นมา 3 โครงการ ดังนี้

ก. โครงการคุรุทายาทของกระทรวงศึกษาธิการ

โครงการนี้ ประกอบด้วย 8 โครงการย่อย ดังนี้

(1) โครงการคุรุทายาทระดับประถมศึกษา (เริ่มปี 2530-2539)

(2) โครงการคุรุทายาทระดับมัธยมศึกษา (เริ่มปี 2534-2538)

(3) โครงการคุรุทายาทชายแดนและถิ่นทุรกันดาร (เริ่มปี 2537)

(4) โครงการคุรุทายาทชายแดนภาคใต้ (เร่งรัด) (2537-2539)

(5) โครงการคุรุทายาทระดับอุดมศึกษา (เริ่มปี 2537)

(6) โครงการเพชรในตม (เริ่มปี 2533 ปัจจุบันไม่มีนักเรียน)

(7) โครงการแสวงหาช้างเผือก (2529-2539)

(8) โครงการคุรุทายาทสายวิทยาศาสตร์ (2536-2539)

ข. โครงการส่งเสริมการผลิตครูที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ (สควค.) ของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ค. โครงการเร่งรัดผลิตและพัฒนาบัณฑิตระดับปริญญาตรีทางคณิตศาสตร์ของประเทศ (รพค.) ของทบวงมหาวิทยาลัย

โครงการคุรุทายาทได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2530 เพื่อมุ่งส่งเสริมคนดี คนเก่งมาเป็นครู โดยไม่จำกัดสาขาวิชา ส่วนในโครงการ สควค. (เริ่มปี 2539) และ

รพค. เป็นโครงการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการผลิตครูในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตอบสนองความต้องการครูในสาขานี้ ในระยะเศรษฐกิจรุ่งเรือง

เพื่อจูงใจให้นักเรียนนักศึกษาสนใจเข้าร่วมโครงการพิเศษทั้ง 3 ประเภท รัฐได้จัดให้ทุนเล่าเรียนแก่นักศึกษาและมีสัญญาจะหาตำแหน่งบรรจุเป็นครูต่อไป

ถึงแม้ว่าจำนวนนักศึกษาที่ได้รับทุนตามแผนงานของคุรุทายาทและผู้รับทุนตามแผนงานของ สควค. จะไม่มาก (ตาราง 2.25 และตาราง 2.26 ภาคผนวก) เมื่อเทียบกับนักศึกษาครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ โดยทั่วไปที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 3.3 ของบทนี้ ในปี 2541-2545 จะ***มีบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาภายใต้โครงการพิเศษที่รอบรรจุอยู่ประมาณ 3,200 คน*** (ตาราง 2.27 ภาคผนวก) เนื่องจากปัญหาในการหาตำแหน่งครูเพื่อบรรจุครูใหม่จากโครงการพิเศษ ทำให้ต้องปรับลดเป้าหมายของโครงการพิเศษต่าง ๆ และอาจจะต้องยกเลิกสัญญากับบัณฑิตที่รัฐไม่สามารถจัดสรรตำแหน่งครูให้ได้ อย่างไรก็ดี แนวโน้มของนักศึกษารับทุนจะสำเร็จการศึกษามากที่สุด ในปี 2543 และจำนวนจะลดลงในปีต่อไป (แผนภูมิ 2.10)

แผนภูมิ2.10 จำนวนนักศึกษารับทุนที่จะบรรจุในโครงการพิเศษ สาขาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และคอมพิวเตอร์

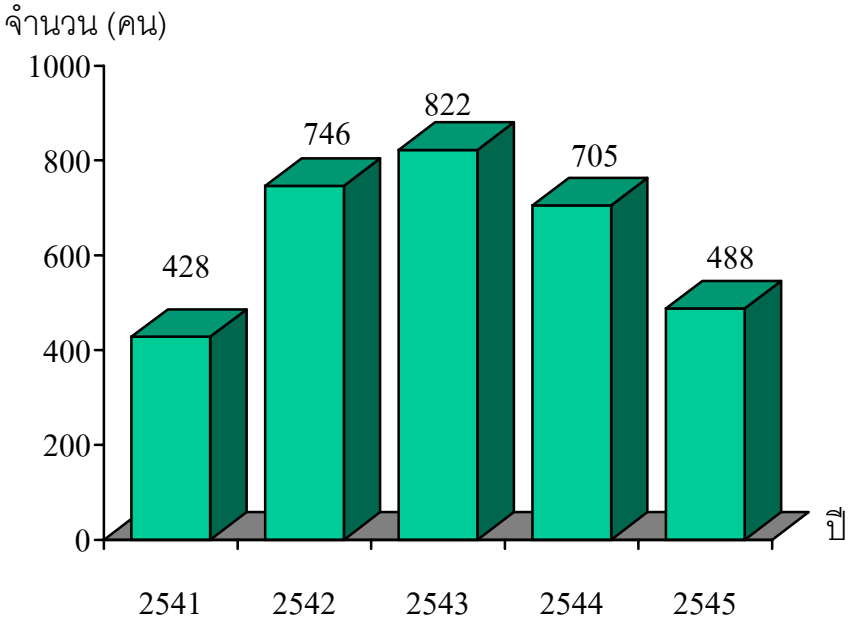

ที่มา : ตาราง 2.27 ภาคผนวก

3.6 งบประมาณการผลิตครู

ข้อมูลจากสำนักงบประมาณได้แสดงให้เห็นว่า รัฐได้ลงทุนด้านการผลิตครูของสถาบันครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการเกือบ 1,000 ล้านบาท ในปี 2536 โดยแบ่งออกเป็นงบประมาณของสถาบัน ผลิตครูสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 1 ส่วน และสถาบันผลิตครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 2 ส่วน ในช่วง 6 ปีที่ผ่านมา (2536-2541) งบประมาณการผลิตครูของชาติได้เพิ่มขึ้นทุกปี (แผนภูมิ 2.11) จนทำให้งบประมาณการผลิตครูในปี 2541 มีขนาดเป็น 2 เท่าของ งบประมาณในปี 2536 (ตาราง 2.28 ภาคผนวก)

หากนำจำนวนรวมของนักศึกษาครูที่มีอยู่ในสถาบันต่าง ๆ มาเป็นฐานในการคำนวณ ก็จะพบว่างบประมาณเฉลี่ยต่อนักศึกษาต่อปีสำหรับการผลิตครูจะเท่ากับ 9,200 บาท ในปี 2537 และจะเพิ่มขึ้นจนเป็น 13,000 บาท ในปี 2540 (แผนภูมิ 2.12)

แผนภูมิ 2.11 งบประมาณเพื่อการจัดการศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ สังกัดทบวงฯและ ศธ.

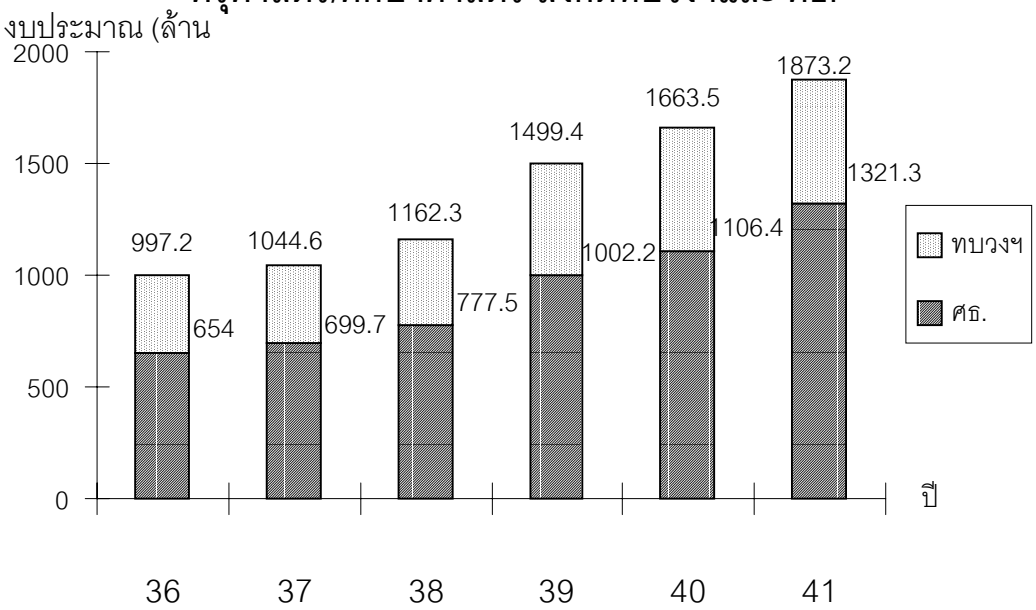

ที่มา : ตาราง 2.28 ภาคผนวก

แผนภูมิ 2.12 งบประมาณเฉลี่ยการผลิตครูต่อนักศึกษาต่อปี

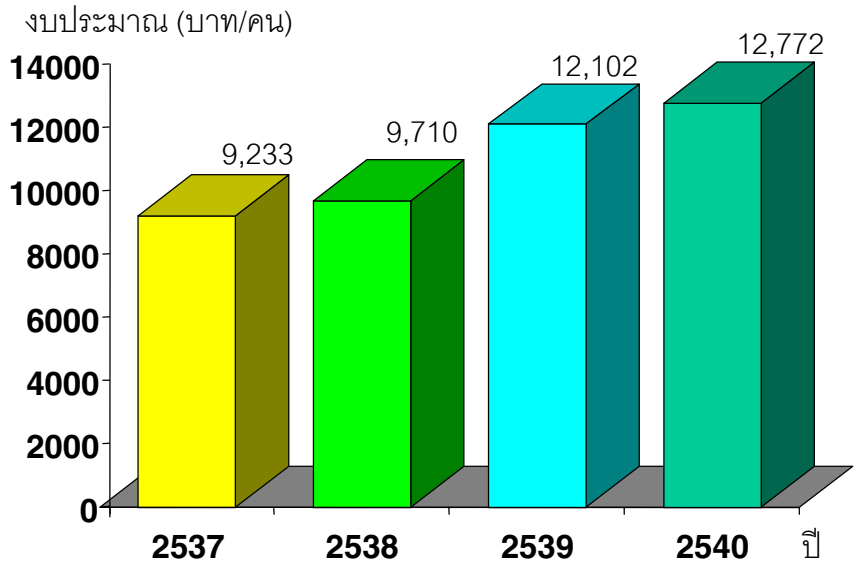

ที่มา : ตาราง 2.18 และ 2.28 ภาคผนวก

สรุป

ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา กำลังคนในภาคการศึกษาของไทย ซึ่งคิดเป็นเพียงร้อยละ 2.5 ของกำลังแรงงานของชาติ มีขนาดคงที่ประมาณ 800,000 คน และจะคงจำนวนนี้ต่อไปอีกถึง พ.ศ. 2544 ในจำนวนนี้ประมาณ 600,000 คน เป็นครูซึ่งส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90 หรือประมาณ 530,000 คน) สังกัดอยู่กับกระทรวงศึกษาธิการ ประมาณ 3 ใน 4 ของครูจำนวนนี้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 72 ของครูสังกัดสำนักงาน-คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และร้อยละ 23 สังกัดกรมสามัญศึกษา แต่ละปีจะมีครูเกษียณอายุราชการเฉลี่ยประมาณร้อยละ 1 หรือประมาณ 4,000-5,000 คน แต่สามารถบรรจุครูใหม่เข้ามาแทนได้ประมาณ 1,000 คนต่อปี อัตราส่วนครูต่อนักเรียน โดย

เฉลี่ย เท่ากับ 1 : 21 ซึ่งใกล้เคียงกับอัตราส่วนของมาเลเซียและญี่ปุ่น นอกจากนี้ครูปัจจุบันยังขาดคุณภาพและควรต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน

ในด้านการผลิตครู สถาบันผลิตครู 114 แห่งทั่วประเทศ สามารถผลิตครูได้ปีละ 20,000 - 25,000 คน ในช่วงปี 2536-2539 ซึ่งเกินกว่าจำนวนครูที่ได้รับการบรรจุเข้ารับราชการถึง 20-25 เท่า ประมาณร้อยละ 80 ของครูใหม่สำเร็จปริญญาตรี สถาบันหลักที่ผลิตครู ได้แก่ สถาบันราชภัฏและสถาบันสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งรวมมีคณาจารย์ประมาณ 3,000 คน คณาจารย์เหล่านี้จะเกษียณอายุราชการ ประมาณร้อยละ 10 ต่อปี ใน 5 ปีข้างหน้า ครูวิทยาศาสตร์และครูคณิตศาสตร์ที่ผลิตจากโครงการพิเศษต่าง ๆ รวมแล้วจะมีจำนวน 3,500-6,200 คนต่อปี ในช่วงปี 2541 - 2544 และยังติดปัญหาต้องรอการบรรจุเข้ารับราชการ

ในปี 2540 รัฐได้ใช้จ่ายงบประมาณสนับสนุนการผลิตครู ประมาณ 1,660 ล้านบาท คิดเป็นงบประมาณเฉลี่ยต่อนักศึกษา เท่ากับ 12,700 บาทต่อคนต่อปี

บทที่ 3
ผลสืบเนื่องอันเกิดจากสภาวะวิกฤต

ตามที่ได้กล่าวถึงในบทที่ 1 กรอบเงื่อนไขหลักที่จะมีผลต่อวิชาชีพครูโดยตรง มี 3 ประการ อันได้แก่

• รัฐธรรมนูญฯ ฉบับ พ.ศ. 2540 กำหนดให้บุคคลมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี

• นโยบายของรัฐที่จะลดจำนวนข้าราชการ โดยจะให้หน่วยราชการบรรจุข้าราชการใหม่ทดแทนผู้เกษียณอายุราชการได้เพียงร้อยละ 20

• เงื่อนไขการกู้ยืมเงินจากธนาคารพัฒนาเอเชียที่กำหนดให้ปรับลดจำนวนครูสอนระดับประถมศึกษา จากอัตราส่วนครูต่อนักเรียน 1 : 18 ให้เป็น 1 : 25 ในปี 2545

กรอบเงื่อนไขดังกล่าวจะมีผลสืบเนื่องเชิงปริมาณต่อ (1) ครูปัจจุบัน (2) การผลิตครู และ (3) ความต้องการครูในสาขาขาดแคลน ในช่วงปี (2541-2545) อย่างไร? ในบทนี้จะได้นำเสนอการวิเคราะห์ผลสืบเนื่องเชิงปริมาณในแต่ละด้านต่อไป นอกจากนี้ จะชี้ให้เห็นวิกฤตเชิงคุณภาพของครู

1. ผลสืบเนื่องต่อครูปัจจุบัน

หน่วยราชการที่รับผิดชอบต่อครูปัจจุบันของชาติ มีอยู่ 4 หน่วยงานหลัก อันได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา สำนักงาน-บริหารการศึกษาท้องถิ่น และสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ครูสอนระดับประถมส่วนใหญ่อยู่ในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ส่วนครูสอนระดับมัธยมส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมสามัญศึกษา ดังนั้น การวิเคราะห์ผลสืบเนื่องของกรอบเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น จึงจะแบ่งออกตามหน่วยงานดังกล่าว

1.1 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ครูสอนระดับประถมส่วนใหญ่ (ประมาณ 350,000 คน) ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนต่าง ๆ ภายใต้การดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) ในช่วงปี 2541-2544 จะมีครูในสังกัด สปช. ครบเกษียณอายุ ปีละ 3,000 คน

ถึง 4,800 คน หรือประมาณ 20,000 คน ในระยะเวลา 5 ปี (2541-2545) ตามนโยบายของรัฐที่จะรับครูใหม่มาทดแแทนเพียงร้อยละ 20 ของครูที่ครบเกษียณอายุ จะทำให้ สปช. รับครูใหม่ได้เฉลี่ยปีละ 600-900 คน ในระยะ 5 ปีข้างหน้า หรือคิดเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 4,139 คน ในช่วงปี 2541-2545 ดังนั้น ***ผลกระทบของนโยบายรัฐจะทำให้ครูในสังกัด สปช. ลดลงจาก 350,000 คน ในปี 2540 เหลือเป็น 340,000 คน*** (ตาราง 3.1 ภาคผนวก)

สืบเนื่องจากความสำเร็จของนโยบายควบคุมประชากรของประเทศ จำนวนนักเรียนระดับประถมของชาติได้ลดลงเฉลี่ยร้อยละ 2.5 ต่อปี ในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา (2536-2540) และส่งผลให้จำนวนนักเรียนในโรงเรียนของ สปช. มีอัตราเพิ่มน้อยในช่วง 5 ปี หากต้องปรับลดจำนวนครูประถมในสังกัด สปช. จากอัตราส่วน ครูต่อนักเรียน จาก 1 : 19 เป็น 1 : 25 ภายในปี 2545 ***จำนวนครูที่ต้องเกลี่ยออกในระยะ 5 ปีข้างหน้า (2541-2545) จะมีจำนวนถึง 69,000 คน หรือเฉลี่ยปีละ 14,000 คน โดยประมาณ*** (แผนภูมิ 3.1)

วิกฤต 1 : ครูประถมศึกษาจะต้องลดลงประมาณ 7 หมื่นคน

แผนภูมิ 3.1 ประมาณการจำนวนครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในปี 2545

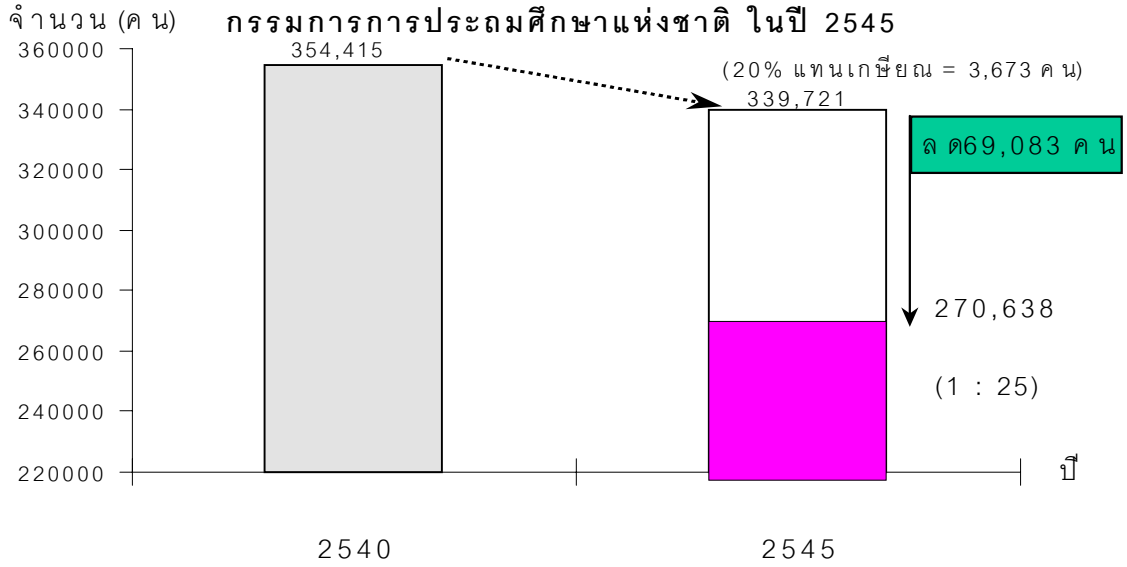

ที่มา : ตารางที่ 3.1 ภาคผนวก

1.2 สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น

ครูสอนระดับประถมศึกษาที่สังกัดอยู่กับสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่นของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งดูแลโรงเรียนเทศบาล และโรงเรียนเมืองพัทยา มีจำนวน 13,000 คน ในจำนวนนี้จะครบเกษียณอายุ เฉลี่ยประมาณปีละ 100 คน ในระยะเวลา 4 ปี (2541-2444) หรือรวม 538 คน ซึ่งไม่ถึงร้อยละ 5 ของครูที่มีอยู่ ตามนโยบายการบรรจุครูใหม่ทดแทนเพียงร้อยละ 20 ของจำนวนครูเกษียณอายุ ครูในสังกัดนี้จะลดลงรวม 414 คน ในระยะเวลา 5 ปีข้างหน้า (2541-2545)

ในปี 2540 อัตราส่วนครูต่อนักเรียนของหน่วยงานนี้ เท่ากับ 1 : 25 เมื่อปรับลดครูตามนโยบายของรัฐแล้ว ***หน่วยงานนี้จะสามารถรับครูประถมเพิ่มได้อีกประมาณ 1,800 คน ในช่วง 5 ปีข้างหน้า (2541-2545)*** เพื่อให้คงอัตราส่วนครูต่อนักเรียนเท่ากับ 1 : 25 อย่างเดิม (แผนภูมิ 3.2 และตาราง 3.2 ภาคผนวก)

แผนภูมิ 3.2 ประมาณการจำนวนครูสังกัดสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น ในปี 2545

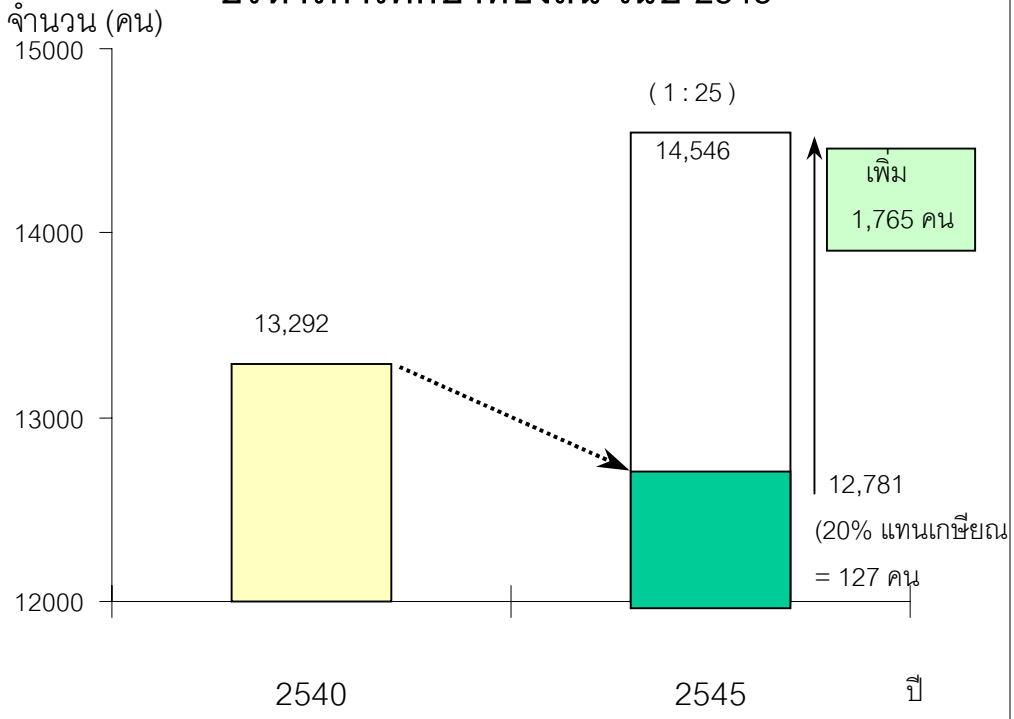

ที่มา : ตารางที่ 3.2 ภาคผนวก

1.3 สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร

ครูในสังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานครมีจำนวนเท่า ๆ กับจำนวนครูของสำนักบริหารการศึกษาส่วนท้องถิ่น คือ ประมาณ 13,000 คน แต่ครูในสังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานครจะมีจำนวนที่จะครบเกษียณอายุมากกว่า กล่าวคือ จะครบเกษียณรวม 1,272 คน ในช่วงปี 2541-2544 หรือปีละเฉลี่ยประมาณ 300 คน ตามนโยบายรับครูใหม่เพียงร้อยละ 20 ของครูเกษียณอายุ ครูในสังกัดนี้จะลดลงเหลือ 12,000 คน ในปี 2545

อัตราส่วนครูต่อนักเรียนในสังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานครในปี 2540 เท่ากับ 1 : 20 ตามเงื่อนไขการกู้เงินจากธนาคารพัฒนาเอเชียที่จะให้ปรับอัตราส่วนครูต่อนักเรียน เป็น 1 : 25 ***หน่วยงานนี้ต้องรับครูเพิ่มขึ้นอีก 500 คน ภายใน ปี 2545*** ทั้งนี้ เพราะจะมีนักเรียนเพิ่มมากขึ้น เมื่อรวมกับครูใหม่ที่รับมาทดแทนครูเกษียณอายุ สำนักการศึกษากรุงเทพมหานครจะรับครูใหม่เพื่อสอนระดับประถมศึกษาได้เพิ่มอีก 1,532 คน ภายในปี 2545 (แผนภูมิ 3.3 และตาราง 3.3 ภาคผนวก)

แผนภูมิ 3.3 ประมาณการจำนวนครูสังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ในปี 2545

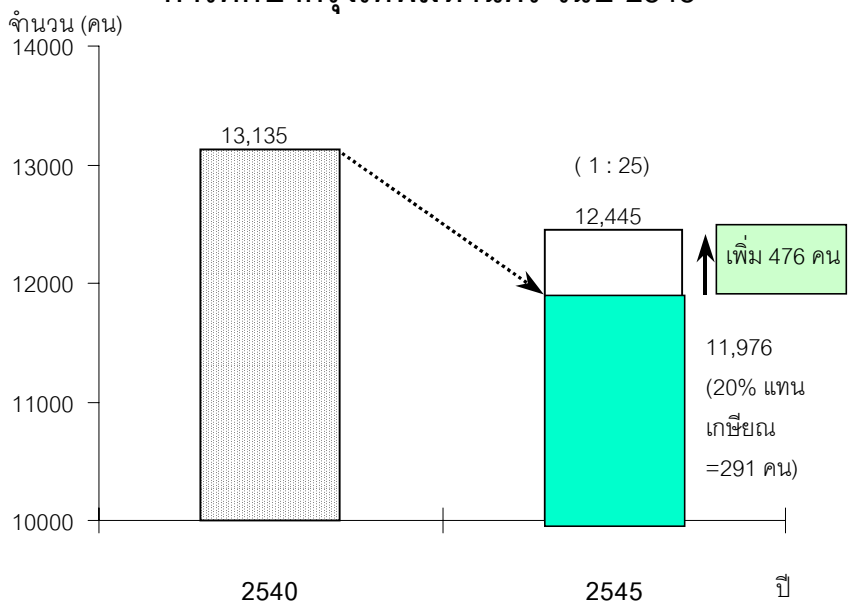

ที่มา : ตารางที่ 3.3 ภาคผนวก

1.4 กรมสามัญศึกษา

โรงเรียนของกรมสามัญศึกษามีนักเรียนระดับมัธยมเป็นส่วนใหญ่ มีนักเรียนประถมและก่อนประถมศึกษาจำนวนน้อย (ประมาณร้อยละ 0.85) ดังนั้น ครูในสังกัดกรมสามัญศึกษาจะเป็นครูสอนระดับมัธยมศึกษา ปัจจุบัน (2540) กรมสามัญศึกษาดูแลครูมัธยมศึกษา รวมทั้งสิ้นประมาณ 120,000 คน ในช่วง 4 ปีข้างหน้า (2541-2544) จะมีครูในสังกัดนี้ครบเกษียณอายุรวม 3,332 คน หรือเฉลี่ยประมาณปีละ 833 คน ดังนั้น ตามนโยบายของรัฐจะรับครูใหม่ทดแทนได้ประมาณ 160 คนต่อปี นโยบายนี้จะส่งผลให้ครูมัธยมในสังกัดกรมสามัญศึกษาลดลงไปประมาณ 3,000 คน (ตาราง 3.4 ภาคผนวก)

เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้กำหนดให้บุคคลมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี จำนวนนักเรียนในระดับมัธยมปลายจะเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนเกือบเท่าตัว จากประมาณ 1 ล้านคน ในปี 2541 เป็น 1.9 ล้านคน ในปี 2545

แม้จะไม่ได้ระบุเป็นเงื่อนไขในการกู้เงินจากธนาคารพัฒนาเอเชีย แต่ก็น่าจะประมาณอัตราส่วนครูต่อนักเรียนระดับมัธยมศึกษาไว้

อัตราส่วนครูต่อนักเรียนของกรมสามัญศึกษา เท่ากับ 1 : 21 ในปี 2540 อัตราส่วนนี้จะปรับเปลี่ยนได้อย่างน้อยใน 3 ทางเลือกนี้

(ก) เมื่อปรับลดครูตามนโยบายของรัฐที่กล่าวข้างต้น เหลือ 117,903 คน อัตราส่วนครูต่อนักเรียน ในปี 2545 จะเป็น 1 : 33

(ข) ถ้าจะคงอัตราส่วนครูต่อนักเรียนไว้ที่เดิม คือ 1 : 21 กรมสามัญศึกษาจะต้องมีครูสอนระดับมัธยมศึกษา เท่ากับ 166,918 คน ในปี 2545 หรือเพิ่มจากปี 2540 อีก 47,000 คน หากคิดจากจำนวนครูภายหลังที่รับครูใหม่มาแทน ร้อยละ 20 ของครูเกษียณอายุ ***กรมสามัญศึกษาจะรับครูใหม่ได้รวม 50,000 คน ภายในปี 2545***

(ค) ถ้าจะให้อัตราส่วนครูต่อนักเรียนมัธยมศึกษา เป็น 1 : 25 (เท่ากับอัตราส่วนครูต่อนักเรียนระดับประถมศึกษา ตามเงื่อนไขของธนาคารพัฒนาเอเชีย) กรมสามัญศึกษาจะต้องรับครูมัธยมศึกษาเพิ่มอีก หากคิดจากจำนวนครูภายหลังที่รับครูใหม่มาทดแทน ร้อยละ 20 ของครูเกษียณอายุ ***กรมสามัญศึกษาจะสามารถรับครูใหม่ได้ 22,000 คน*** (แผนภูมิ 3.4)

แผนภูมิ 3.4 ประมาณการจำนวนครูสังกัดกรมสามัญศึกษา ในปี 2545

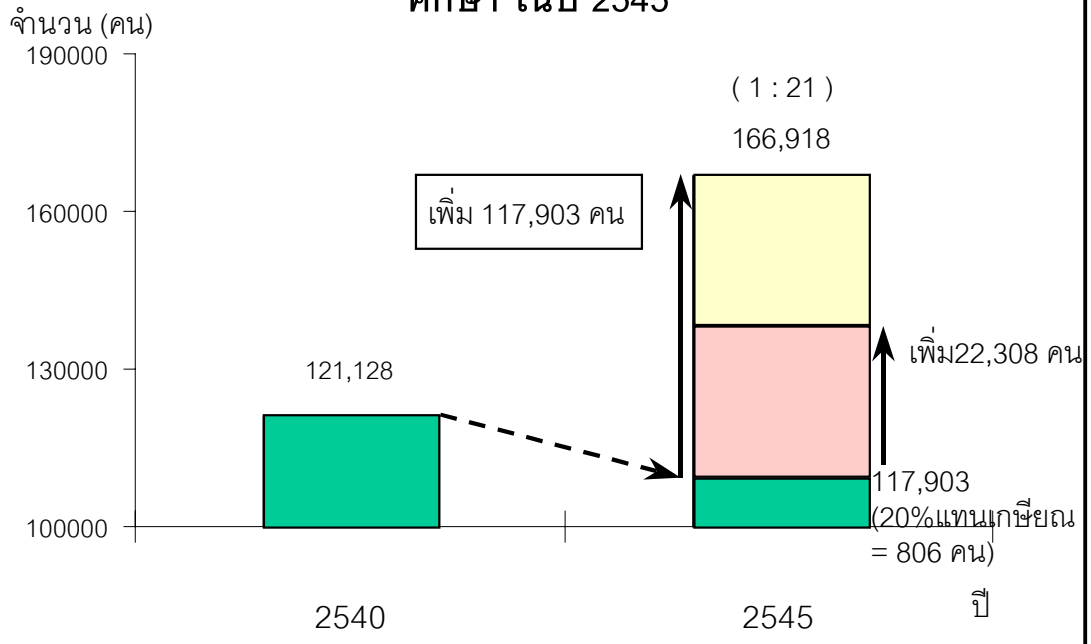

ที่มา : ตารางที่ 3.4 ภาคผนวก

กล่าวโดยสรุป ผลสืบเนื่องจากสภาวะวิกฤตจะทำให้ต้องลดครูประถมจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติลง 70,000 คน ภายในปี 2545 แต่ไม่ต้องลดจำนวนครูจากหน่วยราชการอื่นที่ดูแลครูสอนระดับประถมศึกษา ส่วนกรมสามัญศึกษามีโอกาสที่จะรับครูสอนระดับมัธยมศึกษาเพิ่มได้อีก 20,000 - 50,000 คน ในระยะเวลา 5 ปีข้างหน้า

นอกจากนี้ ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งได้ส่งผลให้มีคนในหลายวงการตกงานเพิ่ม ก็จะส่งผลให้ครูในสังกัดโรงเรียนเอกชนต้องออกจากงานจำนวนหนึ่งด้วย

2. ผลสืบเนื่องต่อการผลิตครู

เป็นที่คาดกันว่าการผลิตครูจากสถาบันผลิตครูในประเทศ จะสามารถผลิตครูระดับปริญญาตรีได้อีกประมาณปีละ 20,000 - 25,000 คน ระหว่างปี 2540 - 2544 หรือรวมประมาณ 116,000 คน ใน 5 ปี ในช่วงเวลาเดียวกันจะผลิตครูระดับปริญญาโท-เอก

ได้อีกประมาณ 20,000 คน ***รวมทั้งสิ้นประเทศไทยจะมีครูสำเร็จการศึกษาใหม่อีกประมาณ 136,000 คน ในช่วงปี 2540-2544***

เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนครูที่จะรับมาทดแทน ร้อยละ 20 ของครูเกษียณอายุทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (ตาราง 2.10 ภาคผนวก) ในสังกัดหน่วยราชการที่เป็นผู้ใช้ครูจำนวนมาก (กรมสามัญศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการ-ประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักบริหารการศึกษาส่วนท้องถิ่น, สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร) ซึ่งสามารถ***รับครูใหม่ได้รวมทั้งสิ้น 5,800 คน*** จะเห็นได้ว่า ***ครูใหม่ปริญญาตรี ซึ่งจะมีจำนวน 120,000 คน หรือคิดเป็น 20 เท่าของอัตราที่จะบรรจุได้*** ดังนั้น ครูใหม่จะต้องหางานอื่นทำ อย่างเช่น ที่เป็นมาในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา แต่ในยุควิกฤตงานอื่นจะหายาก ดังนั้น ครูใหม่ ประมาณร้อยละ 95 จะตกงาน

วิกฤต 2 : ครูใหม่แสนสองหมื่นคนจะตกงานร้อยละ 95

เพื่อให้เห็นภาพรวมของความรุนแรงของวิกฤตครูใหม่ ควรพิจารณากลุ่มครูปริญญาตรี ซึ่งมีกรมสามัญศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นผู้จ้างงานหลัก วิกฤต 1 และ วิกฤต 2 จะทำให้ครูปัจจุบันและครูใหม่ระดับปริญญาตรีตกงานจำนวนมากใน 5 ปีข้างหน้า (แผนภูมิ 3.5) โดยรายละเอียดดังนี้

ก. ครูประถมศึกษาที่ต้องปรับออก 70,000 คน (วิกฤต 1) อาจจะสามารถรับการฝึกอบรมให้เป็นครูมัธยมศึกษาได้ 20,000 คน ตามความต้องการของกรมสามัญศึกษา ก็จะมีครูประถมศึกษาในปัจจุบันต้องออกจากงาน ***50,000 คน*** แต่ถ้าปรับเป็นครูมัธยมศึกษาไม่ได้เลยจะตกงาน ***70,000 คน***

ข. ครูใหม่สำเร็จปริญญาตรี 120,000 คน จะสามารถมีโอกาสได้รับบรรจุทดแทนจำนวนครูเกษียณอายุเพียงร้อยละ 20 และทดแทนครูออกก่อนเกษียณอายุทั้งหมด เมื่อคำนวณตามหลักการนี้ ครูใหม่จะมีโอกาสบรรจุในอัตราของ สปช. และกรมสามัญศึกษา ดังนี้

สปช.

จำนวนครูออก :

- เกษียณอายุ = 20,000 คน

- ก่อนเกษียณ = 10,000 คน

รวมออก = 30,000 คน

จำนวนครูบรรจุใหม่ :

- ร้อยละ 20 % ของครูเกษียณอายุ = 4,000 คน
- แทนครูออกก่อนเกษียณทั้งหมด = 10,000 คน

รวมบรรจุใหม่ = 14,000 คน

กรมสามัญศึกษา

จำนวนครูออก :

- เกษียณอายุ = 4,000 คน
- ก่อนเกษียณ = 2,000 คน

รวมออก = 6,000 คน

จำนวนครูบรรจุใหม่ :

- ร้อยละ 20 % ของครูเกษียณอายุ = 800 คน
- แทนครูออกก่อนเกษียณทั้งหมด = 2,000 คน

รวมบรรจุใหม่ = 2,800 คน

ดังนั้น ครูใหม่ระดับปริญญาตรี 120,000 คน จะมีโอกาสได้รับบรรจุเป็นครู สปช. และกรมสามัญศึกษา รวม 16,800 จึงจะประมาณการได้ว่าครูใหม่ จะตกงานกว่า ***100,000 คน***

แผนภูมิ 3.5 ประมาณการการปรับจำนวนครูระหว่างปี 2541 - 2545

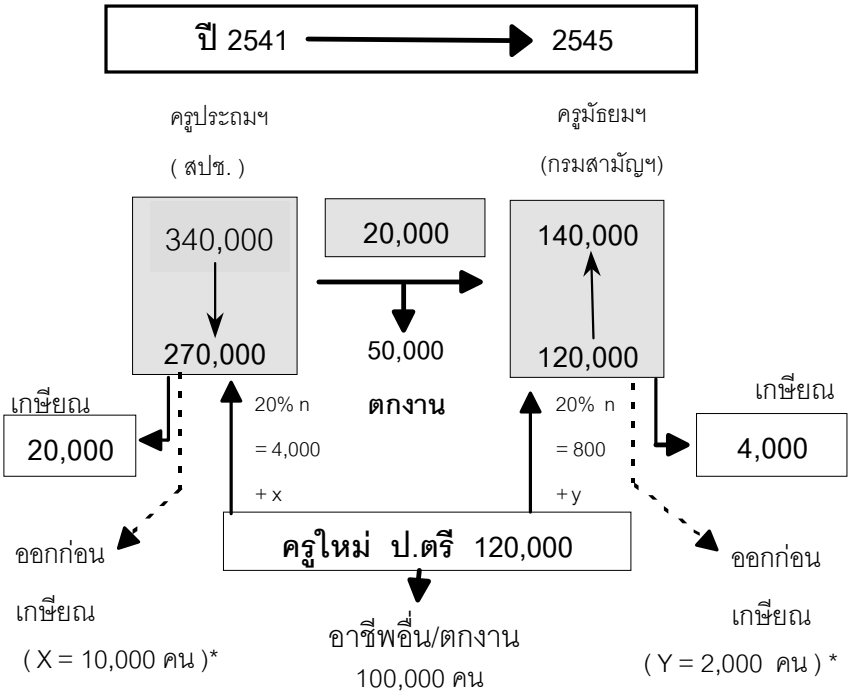

ที่มา : ตารางที่ 3.1 และ 3.4 ภาคผนวก

* ดูการประมาณการ ข้อ 2.2

3. ผลสืบเนื่องต่อความต้องการครูในสาขาขาดแคลน

การผลิตครูเกินกว่าตำแหน่งที่บรรจุได้ถึง 20-25 เท่า ทำให้สถาบันใช้ครูของประเทศไม่มีอัตราเพียงพอที่จะรับบรรจุครูในสาขาที่ขาดแคลน ซึ่งรัฐได้ลงทุนและให้ทุนแก่นักศึกษาในโครงการพิเศษต่าง ๆ เพื่อผลิตครูในสาขาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ รัฐมีสัญญาผูกพันที่จะต้องบรรจุครูในสาขาขาดแคลนเหล่านี้ ประมาณ 3,200 คน ใน 5 ปีข้างหน้า แต่รัฐก็มีอัตรารองรับไม่เพียงพอ จึงเกิดวิกฤตกับนักเรียนครูในโครงการพิเศษต่าง ๆ

วิกฤต 3 : รัฐจะไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญาบรรจุครูวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์จากโครงการพิเศษต่าง ๆ จำนวน 3,200 คน

4. คุณภาพครู

นอกจากวิกฤตเชิงปริมาณแล้ว วิชาชีพครูยังมีปัญหาเรื้อรังด้านคุณภาพ ข้อมูลในข้อ 2.5 ได้ชี้ให้เห็นชัดเจนว่า คุณภาพของครูในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษายังต้องการพัฒนา การฝึกอบรมของครูขาดความต่อเนื่อง ครูจำนวนมากไม่มีโอกาสติดตามความก้าวหน้าด้านวิชาความรู้ ดังนั้น ปัญหาด้านคุณภาพของครูจึงต้องนับว่าถึงจุดวิกฤตและต้องได้รับการแก้ไขควบคู่กับการแก้ไขวิกฤตเชิงปริมาณ วิชาชีพครูจึงจะดีขึ้น

วิกฤต 4 : ครูทุกระดับยังขาดการพัฒนาด้านคุณภาพ

สรุป

สภาวะวิกฤต นโยบายปรับลดกำลังคนภาครัฐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จะก่อให้เกิดวิกฤตวิชาชีพครูในอีก 5 ปีข้างหน้า (ปี 2541-2545) ดังนี้

- วิกฤต 1 : ลดครูสอนระดับประถมศึกษาประมาณ 70,000 คน (แต่มีโอกาสเพิ่มครูสอนระดับมัธยมศึกษาได้อีก 20,000 - 50,000 คน)
- วิกฤต 2 : ครูใหม่จะมีจำนวน 136,000 คน ขณะที่จะสามารถบรรจุทดแทน ร้อยละ 20 ของครูเกษียณอายุราชการ ได้เพียง 5,000 อัตรา และทดแทนครูที่ออกก่อนเกษียณอายุอีกประมาณ 20,000 คน ดังนั้น ครูใหม่กว่า 100,000 คน จะตกงาน
- วิกฤต 3 : ครูในสาขาขาดแคลนในระดับมัธยมปลายจะเป็นที่ต้องการมากยิ่งขึ้น แต่จะถูกจำกัดด้วยงบประมาณและอัตราบรรจุ
- วิกฤต 4 : ครูทุกระดับยังมีจำนวนมากที่ด้อยคุณภาพและขาดการพัฒนา

บทที่ 4
กระแสการเปลี่ยนแปลงการผลิตและการพัฒนาครูในต่างประเทศ

ปัญหาการผลิตและการพัฒนาครูได้เป็นที่สนใจของหลายประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากประเทศต่าง ๆ ก็มุ่งมั่นจะสร้างประชากรของตน เป็นพลเมืองที่ดี มีวิทยาการทันสมัย และสามารถแข่งขันได้ในโลกไร้พรมแดน ดังนั้น เพื่อให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ ในการพัฒนาวิชาชีพครูในยุควิกฤต ก็ควรที่จะพิจารณากระแสการเปลี่ยนแปลงระดับโลก และการปรับตัวของวิชาชีพครูในประเทศต่าง ๆ ในบทนี้จึงจะนำเสนอประสบการณ์เกี่ยวกับวิชาชีพครู ในบางประเทศ ได้แก่ ประเทศออสเตรเลีย มาเลเซีย สาธารณรัฐเกาหลี นิวซีแลนด์ และสหรัฐอเมริกา ตามหัวข้อ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อวิชาชีพครูทั่วโลก
2. ประสบการณ์ในการพัฒนาวิชาชีพครูในต่างประเทศ

1. การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อวิชาชีพครูทั่วโลก

วิชาชีพครูนั้นขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นไปในสังคมอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือเทคโนโลยี ดังนั้น เพื่อให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับวิชาชีพครูในประเทศทั่วโลกนั้น จะต้องมองแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังนี้

1. ความจำเป็นในการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแบบข้ามชาติ ข้ามวัฒนธรรม อันนำไปสู่การต้องสามารถใช้ภาษาสากล เช่น ภาษาอังกฤษ และคอมพิวเตอร์
2. บทบาทและความสำคัญของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ เกือบทุกชาติและภาษา ต่างให้ความสำคัญ พยายามแสวงหาการเสริมพลัง เพิ่มการลงทุน แสวงหาบุคลากรในแบบใหม่ ๆ และหาวิธีการจัดการในแบบใหม่ที่ทำให้ก้าวตามทันเทคโนโลยีใหม่ได้

3. ผลกระทบโดยตรงจากเทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์ ในแต่ละปีที่ผ่านไปเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ได้ก้าวหน้าไปมาก และทำให้ได้เห็นโอกาสใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน

4. แรงผลักดันจากภาคเอกชน โดยเฉพาะเอกชนที่มีส่วนได้เสียกับการศึกษาโดยตรง เอกชนในยุคโลกาภิวัตน์ต้องแข่งขันกันทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ เอกชนต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่เข้มแข็ง มีความสามารถในฐานะกำลังสำคัญในระบบผลิตที่มีศักยภาพ

5. ความคาดหวังและความสามารถหรือกำลังซื้อของพ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้ปกครองในประเทศพัฒนาแล้วเพิ่มมากขึ้น

6. บทบาทขององค์กรที่หลากหลาย เช่น ศาสนา องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มดังกล่าวนี้ต้องการเข้ามามีบทบาทต่อระบบการศึกษา

7. องค์กรครูในลักษณะที่เป็นเครือข่าย ครูที่มีความคิดก้าวหน้าได้หันมาจัดกลุ่มครูในแนวใหม่ที่มีความเป็นอิสระ สามารถแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ ไม่ต้องผูกพันกับหน่วยงานใด ๆ

การเปลี่ยนแปลงทั้ง 7 ประการ จะมีผลกระทบต่อระบบการศึกษาอย่างเป็นลูกโซ่ ที่ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนระบบการฝึกหัดครู และการสร้างคนรุ่นใหม่ของทุกชาติ

2. ประสบการณ์ในการพัฒนาวิชาชีพครูในต่างประเทศ

2.1 ประเทศออสเตรเลีย

การฝึกหัดครูของออสเตรเลียเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องมามากกว่าหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา และในช่วงทศวรรษ 1980 ความต้องการครูลดลงอย่างรวดเร็ว ยังผลให้มีการลดจำนวนนักศึกษา และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ***มีการปรับโครงสร้างองค์กรใหม่ให้เล็กลงด้วย*** โดยตัดจำนวนบุคลากรลง

นอกจากการปรับโครงสร้างองค์กรของสถาบันแล้ว ก็***มีการปรับปรุงหลักสูตร*** แต่ก็พบว่าไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก แต่ส่วนที่มีการปรับเปลี่ยนอย่างมาก คือ ***การพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง*** โดยการเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับ “การฝึกอบรมระหว่างประจำการ (in - service training)” จากการผสมผสานเนื้อหาเข้าเป็น

หลักสูตรจบในตัวเอง เป็นหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา และการศึกษาระหว่างประจำการที่มีการผสมผสานเนื้อหาในเชิงซ้อน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นที่หลากหลายในอาชีพการสอน

นอกจากนั้น ยังได้มีการริเริ่มสำคัญ คือ ***การพัฒนาวิชาชีพสำหรับครูใหญ่และผู้นำทางการศึกษา*** โดยมีการจัดตั้งศูนย์ความเป็นผู้นำที่เป็นเลิศ (Center for Leadership Excellence) ในปี 1995 เพื่อจัดการฝึกอบรมและพัฒนายุทธศาสตร์ เพื่อปรับปรุงคุณภาพความเป็นผู้นำ โดยกระทรวงศึกษาธิการของรัฐอาศัยความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดเตรียมหลักสูตรให้พิเศษ

2.2 ประเทศมาเลเซีย

แนวทางในการพัฒนาครูประจำการ (In - service training) ของประเทศมาเลเซีย มีความหลากหลายและมีเงื่อนไขที่สำคัญ คือ ***ครูทุกคนที่จะเข้ารับการฝึกอบรมจะต้องผ่านการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์*** ทั้งนี้ เพื่อเป็นไปตามจุดประสงค์ที่เน้นในหลักสูตร 3 R (Reading, Writing และ Arithmetic) โดยจัดหลักสูตรหลากหลาย ยืดหยุ่นตั้งแต่ 1 สัปดาห์ถึง 3 ปี

2.3 ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี

ประเทศสาธารณรัฐเกาหลีให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาครูและการยกระดับวิชาชีพครูให้สูงขึ้น ด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน ดังนี้

- ***ปฏิรูประบบการผลิตและอบรมครู***

การปฏิรูปจะดำเนินการ 4 ประการ คือ

- ปฏิรูปหลักสูตรการผลิตครู โดยจัดเนื้อหาให้ตรงกับปัญหาที่ เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนการสอนทั้งในชั้นเรียนและชีวิตประจำวัน อีกทั้งควรเพิ่มการผลิตครูทางด้านวิทยาศาสตร์ ดนตรี ศิลปะ พลศึกษาในระดับประถม และปรับหลักสูตรการผลิตครู โดยให้เรียนวิชาเอกคู่ เพื่อทำให้ครูมีความรู้กว้างขึ้น อันเป็นการสอดคล้องกับความคิดที่จะ ทำให้โรงเรียนมีความหลากหลายมากขึ้น

- ปรับระบบการคัดเลือกครู โดยเน้นการให้ครูได้แสดงความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการสอน และยกเลิกการสอบข้อเขียนด้วยข้อสอบปรนัย แต่ให้ใช้ข้อสอบอัตนัยแทน

- ปรับให้การอบรมครูมีคุณภาพขึ้น ครูทุกคนต้องได้รับการอบรมเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความรู้และทักษะที่ทันสมัยอยู่เสมอ และต้องเป็นการอบรมที่มีการสะสมหน่วยกิตเพื่อการรับวุฒิบัตร และเพื่อประโยชน์ในการเลื่อนชั้น

- เปิดโอกาสให้ครูเลือกสถาบันฝึกอบรมได้ ครูมีสิทธิ์ที่จะเลือกหลักสูตรและสถาบันฝึกอบรมได้ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันกันพัฒนาคุณภาพโปรแกรมฝึกอบรม

• ***การส่งเสริมและให้ผลตอบแทนบนพื้นฐานของระบบคุณธรรม***

- การส่งเสริมสนับสนุนยึดถือหลักความสามารถของครูแต่ละคน

- จัดค่าตอบแทนพิเศษให้แก่การทำงานพิเศษหรืองานที่ยากลำบากหรือการทำงานเกินกว่าจำนวนชั่วโมงสอนที่กำหนดไว้เป็นบรรทัดฐาน

• ***สร้างปัจจัยที่จะช่วยให้ครูทำงานและทำวิจัยได้ดีขึ้น***

- ครูที่สมัครจะทำงานสอนไปพร้อม ๆ กับทำวิจัยจะถูกจัดให้เป็นครูกลุ่มพิเศษในช่วงระยะเวลาหนึ่ง (6-12 เดือน) และมีโอกาสได้รับการส่งเสริมด้านการเงินและการดูงานต่างประเทศ

- จัดสถานที่ จัดเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยในการทำวิจัยที่สอดคล้องกับการสอนของครู

- ปรับชั่วโมงการทำงานของครูให้ยืดหยุ่น สอดคล้องกับการวิจัยและการพัฒนาการสอน

- จัดเงินสมทบเป็นรางวัลให้แก่อาจารย์ใหญ่ และครูที่เกษียณอายุก่อนกำหนด

2.4 ประเทศนิวซีแลนด์

ภายหลังการปฏิรูปการศึกษาของประเทศนิวซีแลนด์ (ค.ศ. 1989) ครูจะต้องได้รับการจดทะเบียนครู โดยคณะกรรมการทะเบียนครู (Teachers Registration Board) จึงจะถือว่าเป็นครูที่มีคุณภาพและได้รับการยอมรับจากโรงเรียนและสังคม

ในการนี้ ครูทุกคน (ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาขึ้นไป) จะต้องจบปริญญาตรี แล้วทดลองสอนที่โรงเรียน 2 ปี จากนั้นโรงเรียนจะออกใบรับรองการสอนให้ และ

เสนอรายชื่อไปยังกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้คณะกรรมการทะเบียนครูพิจารณาขึ้นทะเบียนครูดังกล่าว

• ***การสรรหาครู*** ผู้บริหารโรงเรียนหรืออาจารย์ใหญ่จะเป็นผู้สรรหาและจ้างครูที่ผ่านการขึ้นทะเบียนครู โดยประกาศผ่านสื่อมวลชน สาธารณชนและวารสารทางการศึกษา

การคัดเลือกครู จะกระทำโดยการสัมภาษณ์ พูดคุยถึงงานที่จะทำและดูประวัติเป็นส่วนใหญ่ เมื่อตกลงใจจะจ้างก็จะทำสัญญาระหว่างโรงเรียนกับครู ลักษณะการทำสัญญาจะมี 3 ลักษณะ คือ

- สัญญาจ้างปีต่อปี
- สัญญาจ้างตามโครงการพิเศษ อาจเป็นโครงการที่ใช้เวลา 3-5 ปี เมื่อเสร็จสิ้นโครงการ ถือว่าหมดสัญญา
- สัญญาจ้างครูประจำ (permanent teacher) สัญญานี้อาจยกเลิกได้กรณีที่ครูไม่สามารถดำเนินการได้ตามสัญญา

• ***การรักษาครูไว้ในระบบ*** ผู้ที่จะมีอาชีพครูจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับเกียรติ ศักดิ์ศรีและการยอมรับ จึงมีการดำเนินการเพื่อความพึงพอใจต่อวิชาชีพครูให้เกิดขึ้น

- การปฐมนิเทศ เป็นการสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและครูซึ่งเป็นคู่สัญญา (contracter) ถึงเป้าหมาย นโยบายและความต้องการของโรงเรียน บทบาทและภาระหน้าที่ของครู รวมทั้งความก้าวหน้าต่าง ๆ ของครูที่พึงจะได้รับจากโรงเรียน
- การสร้างขวัญและกำลังใจ มีการจัดทำบันทึกความดีความชอบของครู (appraisal) เพื่อเป็นหลักฐานในการเลื่อนขั้นเงินเดือนหรือการนำไปประกอบการสมัครทำงานแหล่งอื่น
- การพัฒนา ในสัญญาระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและครูที่ตกลงทำไว้ โรงเรียนจะต้องมีการพัฒนาครู ขณะเดียวกันครูจะต้องมีการพัฒนาตนเองควบคู่กันไปด้วย

ในการพัฒนาครูของโรงเรียน โรงเรียนจะส่งครูไปเข้ารับการอบรม/พัฒนา ตามที่รัฐได้ทำสัญญากับหน่วยงานของรัฐ/เอกชน ในการพัฒนาบุคลากรหรือ

ครู โดยคู่สัญญาของรัฐจะเป็นผู้แจ้งหลักสูตรการฝึกอบรมให้โรงเรียนจัดส่งครูเข้ารับการฝึกอบรมตามกำหนด และมีการติดตามผลการฝึกอบรม เพื่อให้ทราบว่ามีการนำไปใช้และพัฒนาการเรียนการสอน ขณะเดียวกันครูใหญ่อาจพัฒนาครูด้วยการนิเทศ การประชุมชี้แจงและให้ความรู้ การจัดหาเอกสารให้อ่าน เป็นต้น

ในส่วนของการพัฒนาตนเองของครู ครูจะต้องฝึกฝนตนเองด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเอง การศึกษาทางไกล การอ่านวารสารทางการศึกษา การเข้ารับการฝึกอบรมตลอดจนการศึกษาต่อ เป็นต้น

• ***การสร้างเจตคติของครู*** เนื่องจากครูในนิวซีแลนด์เป็นครูที่ผ่านการจดทะเบียนครู ซึ่งหมายถึงการประกันคุณภาพครู การได้รับเงินเดือนที่เพียงพอ (ประมาณ 45,000 บาท) การได้รับการยอมรับจากสังคมค่อนข้างสูง การรู้ความก้าวหน้าของตนเอง รวมทั้งมีระบบการติดตามตรวจสอบและการพัฒนาครูที่ชัดเจน ครูของนิวซีแลนด์ส่วนใหญ่จึงเป็นครูที่ตั้งใจสอน มีความรักในอาชีพ ซึ่งมักจะพบคำพูดเกือบจะทุกโรงเรียนที่พูดว่า “I love what I do”

2.5 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาประสบปัญหาเกี่ยวกับ “ครู” และ “วิชาชีพครู” มาเป็นเวลากว่า 20 ปี การฝึกหัดครูขาดความแข็งแกร่งทางวิชาการ และผลผลิตของการฝึกหัดครูไม่มีความพร้อมที่จะทำหน้าที่สอน อาชีพการสอนถือว่าเป็นงานหนัก แต่มีค่า ตอบแทนต่ำ สถาบันฝึกหัดครูจึงไม่สามารถดึงดูดนักเรียนเก่งและดีเข้าสู่วิชาชีพได้เท่าที่ควร การพัฒนาครูหรือสถาบันฝึกหัดครูจะต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างการสอน โอกาสและรางวัลตอบแทนแก่ผู้ปฏิบัติวิชาชีพครูในโรงเรียน รวมทั้งต้องได้รับความร่วมมืออย่างแท้จริงจากครูและครูของครู ในช่วงทศวรรษที่ 1980 เป็นช่วงที่สหรัฐอเมริกาต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ จึงได้มีรายงาน เรื่อง ***ครูในทศวรรษที่ 21 เพื่อการเตรียมพร้อมของชาติ (A Nation Prepared : Teacher for the 21st Century)*** เน้นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจกับความรู้ความสามารถของคน ดังนั้น ทางออกหรือที่พึ่งเพื่อ ยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศในตลาดโลกได้นั้น คือ ***“การได้มาซึ่งครูที่ดีที่สุดเท่าที่เราจะทำได้”***

นโยบายและแผนการปฏิรูปวิชาชีพครู ประกอบด้วย

• คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพครูแห่งชาติ

• การปรับรื้อระบบโรงเรียนทำให้เกิดบรรยากาศทางวิชาชีพ

• การปรับรื้อระบบบุคลากรครูให้มีผู้นำครู ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสามารถเป็นผู้นำในการปรับรื้อโรงเรียน และช่วยเหลือเพื่อนครูให้ยึดมั่นในมาตรฐานการเรียนการสอนขั้นสูง

• ครูต้องมีปริญญาตรีในสาขาศิลป์/วิทยาศาสตร์มาก่อน และศึกษาต่อในระดับวิชาชีพการสอนในฐานะเป็นวิชาชีพชั้นสูง

• สถาบันผลิตครูระดับปริญญาโท ต้องสร้างหลักสูตรวิชาชีพใหม่

• การระดมสรรพกำลัง/ทรัพยากรในการเตรียมสมาชิกชนกลุ่มน้อยให้พร้อมที่จะเข้าสู่วิชาชีพครู

• สิ่งจูงใจสำหรับครูต้องเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ของนักเรียน

• การจัดหาเทคโนโลยี บริการต่าง ๆ และบุคลากรที่จำเป็นต่อผลิตภาพของครู

• เงินเดือนครูและโอกาสความก้าวหน้าในวิชาชีพครู ต้องสามารถแข่งขันกับวิชาชีพอื่น ๆ ได้

ได้มีการกำหนดแนวทางเพื่อการปรับเปลี่ยนคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์และมหาวิทยาลัยโดยรวม ดังนี้

• ต้องยกเลิกวิชาเอกศึกษาศาสตร์ ระดับปริญญาตรี ฐานความคิดของข้อเสนอนี้ก็คือ *เราไม่ควรปล่อยให้ครู หรือแม้แต่ครูชั่วคราวสอนวิชาใดที่พวกเขาไม่ได้ศึกษามาอย่างลึกซึ้ง*

- ยกเครื่องหลักสูตรในระดับปริญญาตรี เพื่อที่ครูแห่งอนาคตได้เรียนวิชาเนื้อหาที่พวกเขาจะต้องสอนกับอาจารย์ผู้ที่เป็นแบบอย่างของการสอนและเข้าใจวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาวิชานั้น ๆ เป็นอย่างดี

- กำหนดเงื่อนไขและจัดกระบวนวิชาเรียนที่ทำให้นักศึกษาครูมองเห็นโครงสร้างทางวิชาการและขอบเขตของสาขาวิชาโดยรวม แทนการเรียนวิชาโน้นวิชานี้อย่างแยกส่วน

- คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ต้องมีโครงการที่ชัดเจนที่จะสนับสนุนและรองรับการศึกษาวิธีการสอนระดับสูงที่นักศึกษาครูทั้งหลายจะต้องเรียนต่อไป ไม่ว่าจะเป็นโครงการวิจัยหรือการศึกษาที่จะนำไปสู่การศึกษาระดับปริญญาโทและ/หรือปริญญาเอกทางการสอนและทางสาขาที่ใกล้เคียงทั้งหลาย ทั้งนี้ แต่ละสถาบันไม่จำเป็นจะต้องมีรูปแบบเดียวกัน เพียงแต่มีหลักการและคุณลักษณะบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน

• ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยจะต้องเป็นผู้นำ เพื่อให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นและผลักดันอย่างจริงจัง ให้ภาค/คณะวิชาต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยต้องร่วมมือกันอย่างมาก เพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหลักสูตรในระดับปริญญาตรีสำหรับนักศึกษาครู

• ที่สำคัญ คือ คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ และคณะอื่น ๆ ต้องสร้างสะพานเชื่อมโยงไปยังโรงเรียนต่าง ๆ ให้ได้ และดึงครูที่เชี่ยวชาญทั้งหลายในโรงเรียนเหล่านั้นให้เข้ามาเป็นผู้ร่วมงานในการพัฒนาการศึกษาวิชาชีพครู อาจารย์มหาวิทยาลัยต้องลงไปคลุกคลีกับโรงเรียนอย่างจริงจังให้มากขึ้นด้วยเช่นกัน

สรุป

ประเด็นหลักเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูในต่างประเทศ พอสรุปได้ดังนี้

• ทุกประเทศที่ศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาครู โดยกระทำอย่างต่อเนื่อง

• ประเทศสหรัฐเคยประสบปัญหาวิกฤตวิชาชีพครู ในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำคล้าย ๆ กับประเทศไทยในขณะนี้ ทำให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพครูแห่งชาติ

• ประเทศที่มีการเร่งพัฒนาการเศรษฐกิจ อย่างเช่น มาเลเซีย เน้นให้ครูทุกคนรู้วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาประเทศ

• เกาหลีใต้เน้นให้ครูทำวิจัย

• ออสเตรเลียเน้นการพัฒนาครูใหญ่และผู้นำทางการศึกษา

• นิวซีแลนด์ให้เอกชนมีบทบาทในการพัฒนาครู

บทที่ 5
ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากวิกฤตวิชาชีพครูและแนวทางแก้ไข

ในยุควิกฤต วิชาชีพครูจะได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง ในช่วง 5 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2541-2545) ผลกระทบเชิงปริมาณที่ได้นำเสนอในบทที่ 3 พอสรุปได้ดังนี้

- ***ครูปัจจุบัน*** ครูสอนระดับประถมศึกษา อาจจะต้องตกงานมากถึง 70,000 คน
- ***ครูใหม่*** ครูใหม่ที่สำเร็จปริญญาตรี มีโอกาสตกงานมากถึง 100,000 คน
- ***นักศึกษาครูรับทุน*** จำนวน 3,200 คน อาจจะไม่ได้รับการบรรจุตามสัญญารับทุนจากรัฐ
- ***คณาจารย์*** ในสถาบันผลิตครู 114 แห่งทั่วประเทศ จะว่างงาน เพราะจำนวนนักศึกษาครูจะลดลงเหลือจำนวนน้อย

ผลกระทบเชิงปริมาณเหล่านี้ ย่อมจะก่อให้เกิดความเสียหาย และจำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ในบทนี้จะได้นำเสนอ

1. ความเสียหายอันเนื่องจากวิกฤตวิชาชีพครู
2. แนวทางแก้ไขวิชาชีพครูในยุควิกฤต

1. ความเสียหายอันเนื่องจากวิกฤตวิชาชีพครู

วิกฤตวิชาชีพครูครั้งนี้ย่อมจะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจแก่ครูปัจจุบัน ครูใหม่ นักศึกษาครูและคณาจารย์ในสถาบันผลิตครู ในที่นี้จะนำเสนอการวิเคราะห์ความเสียหายเฉพาะด้านเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นกับรัฐเท่านั้น

1.1 ความเสียหายอันเนื่องจากครูปัจจุบัน

ตามที่ได้ประมาณการไว้ว่า ในยุควิกฤตครูสอนประถมศึกษาจำนวนมากถึง 70,000 คน จะมีโอกาสต้องตกงาน ดังนั้น ความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นกับงบประมาณของรัฐจะเป็นไปได้ ดังนี้

(ก) ค่าชดใช้ให้ครูออกจากงาน ในปัจจุบันครูได้รับเงินเดือนเฉลี่ย 150,000 บาท/คนปี ถ้ารัฐจะต้องจ่ายค่าชดใช้ให้ครูออกจากงานเป็นเงินก้อนเท่ากับเงินเดือน 6 เดือน ตามที่ถือปฏิบัติในภาคเอกชน ครูแต่ละคนจะต้องได้รับค่าชดใช้เป็นเงินเฉลี่ย 75,000 บาท ดังนั้น รัฐจะต้องใช้งบประมาณจ่ายค่าชดใช้ให้ครูออกจากงานดังนี้

- ถ้าให้ครูออก 70,000 คน ๆ ละ 75,000 บาท คิดเป็นเงิน ***5,250 ล้านบาท***
- ถ้าให้ครูออก 50,000 คน ๆ ละ 75,000 บาท คิดเป็นเงิน ***3,750 ล้านบาท***

(ในกรณีนี้จะต้องคิดค่าฝึกอบรมครูประถมศึกษา 20,000 คน เป็นครูมัธยมต่อไป)

(ข) ค่าฝึกอบรมครูประถมศึกษาให้เป็นครูมัธยมศึกษา ถ้าจะปรับเปลี่ยนครูสอนระดับประถมศึกษา จำนวน 20,000 คน (แผนภูมิ 3.5) ให้พร้อมที่จะเป็นครูมัธยมศึกษา รัฐจำเป็นต้องจัดงบประมาณจำนวนหนึ่งสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม ถ้าคิดค่าฝึกอบรมเฉลี่ย 10,000 บาทต่อคน งบประมาณที่ต้องใช้ในการฝึกอบรม จะเท่ากับ ***200 ล้านบาท***

1.2 ความเสียหายอันเนื่องจากครูใหม่

รัฐเป็นผู้รับผิดชอบงบประมาณการผลิตครูใหม่ของสถาบันผลิตครูทั่วประเทศในปัจจุบัน งบประมาณเฉลี่ยที่ต้องใช้ในการผลิตครูในปี 2540 เท่ากับ 12,000 บาท/คน/ปี (แผนภูมิ 2.12) และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นประมาณ 1,000 บาท/คน/ปี ดังนั้น ในช่วงปี 2541-2545 ค่าใช้จ่ายในการผลิตครูโดยเฉลี่ยจะเพิ่มขึ้นเป็น 13,000 บาท/คน ในปี 2541 เป็น 17,000 บาท/คน ในปี 2545 ในอัตรานี้ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการผลิตครูปริญญาตรี (4 ปี) จะเท่ากับ 15,000 บาท/คน/ปี หรือ 60,000 บาทต่อ 4 ปี ดังนั้น ความเสียหายด้านงบประมาณของรัฐจะเป็นไปได้ดังนี้

(ก) กรณีที่งดรับนักศึกษาครูตั้งแต่ปี 2542 ถ้าสถาบันผลิตครูทุกแห่งงดรับนักศึกษาครูตั้งแต่ปี 2542 เป็นต้นไป จะมีนักศึกษาครูอยู่ในสถาบันผลิตครูระดับปริญญาตรี รวม 120,000 คน ในจำนวนนี้จะตกงานมากถึง 100,000 คน (บทที่ 3

ข้อ 2) รัฐจะสูญเสียงบประมาณในการสอนนักศึกษาครู 100,000 คน ให้จบปริญญาตรีเป็นจำนวน ***6,000 ล้านบาท***

(ข) กรณีที่ยังรับนักศึกษาครูต่อไป หากสถาบันผลิตครูยังคงเปิดรับนักศึกษาครูในหลักสูตรปริญญาตรีต่อไปอย่างเดิม จำนวนนักศึกษาครูรับใหม่ในแต่ละปีจะเพิ่มจาก 43,000 คน ในปี 2541 เป็น 55,000 คน ในปี 2545 (ตาราง 5.1 ภาคผนวก) รวมเป็นนักศึกษาครูที่จะรับใหม่ในช่วง 5 ปีข้างหน้า จะมีมากถึง 244,000 คน งบประมาณที่จะต้องใช้สนับสนุนให้นักศึกษาครูใหม่เหล่านี้จนสำเร็จปริญญาตรีจะสูงถึง ***14,640 ล้านบาท***

1.3 ความเสียหายอันเนื่องจากนักศึกษาครูรับทุน

โครงการผลิตครูในสาขาขาดแคลนที่ดำเนินการอยู่ในขณะนี้ จะมีนักศึกษาครูรับทุนการศึกษาจากรัฐ แต่รัฐอาจจะไม่มีตำแหน่งบรรจุ จำนวน 3,200 คน (บทที่ 3 ข้อ 3) ถ้าคิดมูลค่าทุนการศึกษาในโครงการพิเศษต่าง ๆ เฉลี่ย 60,000 บาท/คน/ปี นักศึกษารับทุน 4 ปี ในหลักสูตรปริญญาตรีจะต้องได้รับทุนเป็นเงิน 240,000 บาท/คน ดังนั้น งบประมาณที่จะต้องสูญเสียในกรณีที่รัฐไม่สามารถหาอัตราบรรจุครูระดับปริญญาตรีจากโครงการพิเศษต่าง ๆ จะเท่ากับ ***768 ล้านบาท***

1.4 ความเสียหายอันเนื่องจากคณาจารย์ว่างงาน

ในกรณีที่สถาบันผลิตครูทั่วประเทศงดรับนักศึกษาครูใหม่ตั้งแต่ปี 2542 หรือลดจำนวนนักศึกษาครูที่จะรับใหม่ลดลงอย่างมาก คณาจารย์จะว่างงาน แต่รัฐยังต้องจัดงบประมาณหมวดเงินเดือนและค่าตอบแทนให้แก่คณาจารย์เหล่านี้ คณาจารย์ในคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในสถาบันสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและสังกัดสถาบันราชภัฏมีจำนวน 3,000 คน (แผนภูมิ 2.9) ถ้าคิดอัตราเงินเดือนและค่าตอบแทนโดยเฉลี่ยของคณาจารย์เหล่านี้ เท่ากับ 240,000 บาท/คน/ปี รัฐจะเตรียมงบประมาณจ้างคณาจารย์เหล่านี้ใน 5 ปีข้างหน้า เป็นเงินรวม ***3,600 ล้านบาท***

1.5 การเปรียบเทียบความเสียหายด้านงบประมาณของรัฐตามทางเลือกต่าง ๆ

โดยสรุปความเสียหายด้านงบประมาณของรัฐ อันเนื่องจากวิกฤตวิชาชีพครู จะขึ้นอยู่กับทางเลือกที่รัฐจะพิจารณาดำเนินการ ทางเลือกต่าง ๆ มีดังนี้

ทางเลือกที่ 1	***การสูญเสียงบประมาณ (ล้านบาท)***
• ให้ครูปัจจุบันตกงาน 50,000 คน	3,750
• ฝึกอบรมครูประถม 20,000 คน	200
• ให้นักศึกษาครูที่มีอยู่จบปริญญาตรีแต่งดรับนักศึกษาครูใหม่ตั้งแต่ปี 2542	6,000
• ให้ทุนนักศึกษาครูโครงการพิเศษ	768
• จ้างคณาจารย์ว่างงาน	3,600
รวมงบประมาณที่จะสูญเสียในทางเลือกที่ 1	***14,318***

ทางเลือกที่ 2	***การสูญเสียงบประมาณ (ล้านบาท)***
• ให้ครูปัจจุบันตกงาน 50,000 คน	3,750
• ฝึกอบรมครูประถม 20,000 คน	200
• นักศึกษาครูที่รับมาแล้วจบปริญญาตรี	6,000
• รับนักศึกษาครูต่อไป	14,640
• ให้ทุนนักศึกษาครูโครงการพิเศษ	768
รวมงบประมาณที่จะสูญเสียในทางเลือกที่ 2	***25,358***

ทางเลือกที่ 3	***การสูญเสียงบประมาณ (ล้านบาท)***
• ให้ครูปัจจุบันตกงาน 70,000 คน	5,250
• นักศึกษาครูที่รับมาแล้วจบปริญญาตรี	6,000
• รับนักศึกษาครูต่อไป	14,640
• ให้ทุนนักศึกษาครูโครงการพิเศษ	768
รวมงบประมาณที่จะสูญเสียในทางเลือกที่ 3	***26,658***

จะเห็นได้ว่า ***รัฐอาจจะสูญเสียงบประมาณ ประมาณได้ถึง 15,000 - 25,000 ล้านบาท เพราะเหตุวิกฤตวิชาชีพครู*** ทั้งนี้ จำนวนงบประมาณที่มีโอกาสสูญเสียไปจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับทางเลือกที่รัฐจะใช้แก้ไขวิกฤตครั้งนี้

2. แนวทางแก้ไขวิชาชีพครูในยุควิกฤต

ความรุนแรงทางวิกฤตวิชาชีพครูในเชิงปริมาณที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 และความเสียหายต่องบประมาณของรัฐที่อาจจะเกิดขึ้น ทำให้ต้องเร่งวางแผนและกำหนดนโยบายการแก้ไขสภาวะวิกฤตอย่างรวดเร็ว ประสบการณ์จากต่างประเทศ (บทที่ 4) ก็ชี้ให้เห็นว่า การแก้ไขวิกฤตวิชาชีพครูต้องทำอย่างเป็นระบบ ไม่เพียงแต่ “บำบัดโรค” แต่ต้อง “เสริมสุขภาพ” ให้แก่วิชาชีพครู จะทำเช่นนี้ได้ ต้องอาศัยความร่วมมือกัน 3 ฝ่าย ได้แก่ ผู้ผลิตครู ผู้ใช้ครู และผู้สนับสนุน เพื่อให้เป็นแนวทางนำไปสู่การแก้ไขวิกฤตวิชาชีพครู และสร้างเสริมให้วิชาชีพครูในอนาคตสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาของชาติให้ดียิ่งขึ้น ในที่นี้จะนำเสนอ

(ก) แผนปฏิรูปวิชาชีพครู

(ข) นโยบายเร่งด่วนเพื่อปฏิรูปผู้ผลิตครู

(ค) บทบาทของสำนักงานโครงการพิเศษเพื่อการปฏิรูปการฝึกหัดครู พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา (สปค.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

(ก) แผนปฏิรูปวิชาชีพครู

แผนปฏิรูปวิชาชีพครูที่จะนำเสนอ ประกอบด้วย ภารกิจของหน่วยงาน 3 ฝ่าย ได้แก่ ผู้ผลิตครู ผู้ใช้ครู และผู้สนับสนุน โดยมีรายละเอียดตามแผนภูมิ 5.1

ผู้ผลิตครู หมายถึง คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ทั่วประเทศ 114 แห่ง และสถาบันการศึกษาเอกชนที่มีส่วนร่วมในการผลิตครูในอนาคต

ผู้ใช้ครู หมายถึง โรงเรียนและสถานศึกษา และหน่วยงาน ราชการที่กำกับดูแล เช่น กรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) กรมอาชีวศึกษา กรมพลศึกษา และกรมศิลปากร สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น

และสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เป็นต้น และในอนาคตจะรวมถึง องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นที่ดูแลการใช้ครู

ผู้สนับสนุน หมายถึง สำนักงบประมาณ สำนักงาน-คณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สปค.)

• ผู้ผลิตครู ผู้ใช้ครู และผู้สนับสนุน จะต้องร่วมกันจัดทำแผนการผลิตครู การใช้ครู และการพัฒนาครูใน 5 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2541 - 2545)

• ผู้ผลิตครู จะต้องเร่งปรับหลักสูตรการฝึกหัดครูเพื่อผลิตครูให้ตรงตามความต้องการของการศึกษาในระบบ และผลิตครูชุมชนให้สนองความต้องการการศึกษาตลอดชีวิต

แผนภูมิ 5.1 แผนปฏิรูปวิชาชีพครู

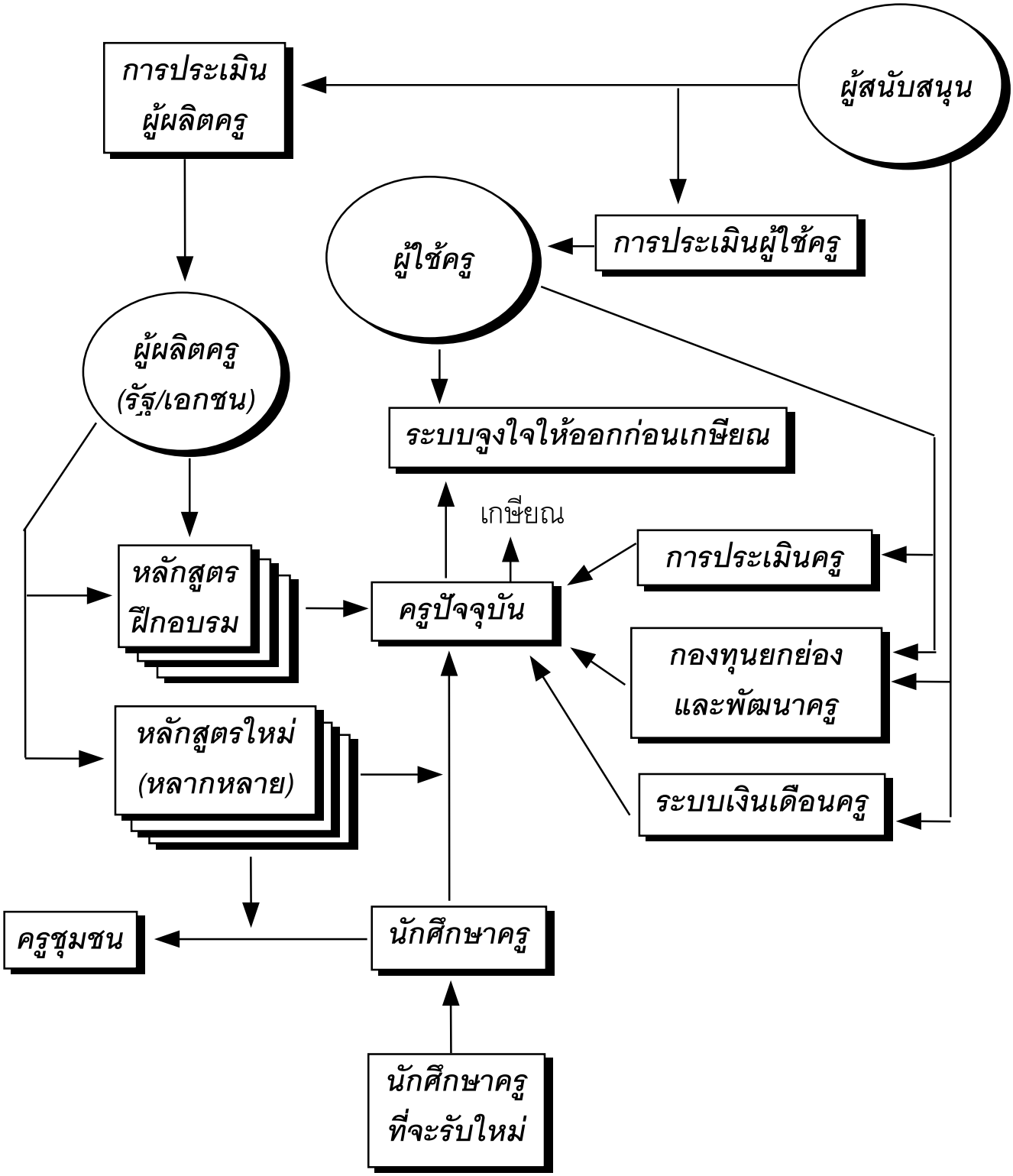

• ***ผู้ผลิตครู*** จะต้องพัฒนา***หลักสูตรการฝึกอบรมครู***ทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การฝึกอบรมครูประถมศึกษาให้มีขีดความสามารถเป็นครูมัธยมศึกษา ไม่น้อยกว่า 20,000 คน

• ***ผู้ใช้ครู*** จะต้องพัฒนา***ระบบการประเมินครู***และ***ระบบการจูงใจให้ครูสามารถออกก่อนเกษียณอายุ***

• ***ผู้ใช้ครูและผู้สนับสนุน*** จะต้องร่วมกันจัดตั้ง***ระบบและกองทุนยกย่องและพัฒนาครู***

• ***ผู้สนับสนุน*** จะต้องจัด***ให้มีระบบการประเมินผู้ผลิตครู*** และ***ระบบการประเมินผู้ใช้ครู*** และ***ระบบเงินเดือนครู*** แยกจาก***ระบบเงินเดือนข้าราชการพลเรือน***

(ข) นโยบายเร่งด่วนเพื่อปฏิรูปผู้ผลิตครู

ผู้ผลิตครูจะมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของแผนปฏิรูปวิชาชีพครู ดังนั้น จึงจำเป็นที่หน่วยงานผู้ผลิตครูทั่วประเทศ 114 แห่ง จะต้องพิจารณาวางนโยบายเร่งด่วนในการปฏิรูปการผลิตครูให้ชัดเจนก่อน นโยบายที่กำหนดควรจะประกอบด้วยแนวนโยบายต่อไปนี้

• งดการจัดตั้งคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์เพิ่มขึ้นอีกในสถาบันของรัฐ ในระยะ 5 ปีข้างหน้า ยกเว้นการตั้งสถาบันเอกชนเพื่อผลิตครูตามความต้องการของตลาด

• ควรลดการรับนักศึกษาใหม่ในหลักสูตรครูประถมศึกษา และปรับปรุงหลักสูตรครูประถมศึกษาและครูมัธยมศึกษาในสาขาขาดแคลนให้มีมาตรฐานสูง

• ควรจัดคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ประเภทสถาบันผลิตครูปริญญาโท-เอก และการวิจัย
2. ประเภทสถาบันผลิตครูปริญญาตรีในสาขาขาดแคลน และการฝึกอบรมครูประจำการ และ
3. ประเภทสถาบันผลิตครูชุมชน สำหรับศูนย์การเรียนรู้ในท้องถิ่น

• ควรจัดทำแผนการพัฒนาคณาจารย์ของคณะหรือสถาบันให้มีขีดความสามารถสูงและเหมาะสมกับภารกิจใหม่ของสถาบันประเภทใดประเภทหนึ่ง

• ควรจัดให้มีเครือข่ายระหว่างคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ กับคณะหรือสถาบันอื่น เพื่อเสริมสร้างความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของสถาบัน

(ค) บทบาทของสำนักงานโครงการพิเศษเพื่อการปฏิรูปการฝึกหัดครูพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา (สปค.)

ก่อนที่จะเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้จัดตั้ง สปค. เพื่อเริ่มศึกษาแนวทางต่าง ๆ ในการยกระดับคุณภาพครู สปค. ได้ศึกษาแนวนโยบายและได้เสนอวิธีการใหม่ ๆ ในการปฏิรูปครู นอกจากนี้ ยังได้เริ่มทดลองใช้วิธีการใหม่ ๆ ในโครงการนำร่องต่าง ๆ ดังนี้

• ***โครงการสำหรับครูปัจจุบัน*** ประกอบด้วย โครงการครูแห่งชาติเพื่อการยกย่องครู โครงการครูแนวใหม่เพื่อสนับสนุนครูใหม่ และโครงการคูปองวิชาการเพื่อการพัฒนาครูส่วนใหญ่

• ***โครงการสำหรับการผลิตครูใหม่*** ได้แก่ โครงการการฝึกหัดครูในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรการฝึกหัดครูที่มีคุณภาพ และส่งเสริมให้ภาคเอกชนและองค์กรประชาชนมีส่วนร่วมในการผลิตครู

• ***โครงการสำหรับผู้ใช้ครู*** ได้แก่ โครงการจัดระดับคุณภาพสถานศึกษา และโครงการอาสาสมัครเยี่ยมสถานศึกษา เพื่อกระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาสนใจการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการปฏิบัติหน้าที่ของครู

เพื่อแก้ไขวิกฤตวิชาชีพครู สปค. จะร่วมมือกับผู้ผลิตครู ผู้ใช้ครู และผู้สนับสนุนทุกฝ่าย เพื่อดำเนินการจัดทำรายละเอียดของแผนปฏิรูปวิชาชีพ และแผนการพัฒนาสถาบันผลิตครูตามที่ได้นำเสนอ จนกว่าจะเกิดผลสัมฤทธิ์ทำให้วิชาชีพครูดีขึ้นและคุณภาพการศึกษาดีขึ้น

สรุป

วิกฤตวิชาชีพครูมีโอกาสที่จะทำให้รัฐต้องสูญเสียงบประมาณ 15,000 - 25,000 ล้านบาท เพื่อแก้ไขวิกฤตวิชาชีพครู และป้องกันการสูญเสียงบประมาณโดยเปล่า

ประโยชน์ จำเป็นจะต้องมีการจัดทำแผนปฏิรูปวิชาชีพครู และกำหนดนโยบายเร่งด่วน เพื่อปฏิรูปสถาบันผลิตครู เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจัง สำนักงานโครงการพิเศษเพื่อการปฏิรูปการฝึกหัดครู พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา จะประสานกับผู้ผลิตครู ผู้ใช้ครู และผู้สนับสนุนในการดำเนินการต่อไปจนสำเร็จผล

บรรณานุกรม

ทบวงมหาวิทยาลัย. ***รายงานประจำปี 2540***. กรุงเทพฯ : ทีพีพริ้นท์, 2540.

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. ***มติคณะรัฐมนตรี***. บันทึกข้อความ สนร. ด่วนที่สุด ที่ นร 1309/932 ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2541 เรื่อง หนังสือแสดงเจตจำนงขอรับความช่วยเหลือทางการเงินจากธนาคารพัฒนาเอเชีย เพื่อปรับโครงสร้างทางสังคม (แจ้งมติ ครม. เห็นชอบร่างหนังสือแสดงเจตจำนงในกรอบนโยบายเพื่อการพัฒนาและนโยบายเฉพาะสาขา,...)

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. ***มติคณะรัฐมนตรี***. บันทึกข้อความ สนร. ด่วนที่สุด ที่ นร 1309/2143 ลงวันที่ 19 มีนาคม 2541 เรื่อง รายงานผลการเจรจากู้เงินจากธนาคารพัฒนาเอเชียสำหรับโครงการเงินกู้เพื่อปรับโครงสร้างทางสังคม

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. ***การประมาณการความต้องการแรงงานจำแนกตามระดับการศึกษาในแต่ละประเภทอุตสาหกรรม ในระหว่างปี 2540-2550***. 2541.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สำนักงานข้าราชการครู, กระทรวงศึกษาธิการ. ***รายงานประจำปี 2538***. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.

————. ***สถิติและข้อมูลการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครู ปีงบประมาณ 2539-2540***. ประกอบคำชี้แจงต่อคณะกรรมาธิการฯ ปี 2541. (เอกสารอัดสำเนา)

สวนดุสิตโพล, สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. ***การสำรวจความคิดเห็นเพื่อจัดทำรายงานการศึกษาไทย ปี 2540***. เอกสารการวิจัย ฉบับที่ 1 : ทัศนะของครูผู้สอน, สิงหาคม 2540.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. ***ข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปการฝึกหัดครูและการปฏิรูปวิชาชีพครูของประเทศสหรัฐอเมริกา***. ถอดความและเรียบเรียง โดย ดร. อรรณพ พงษ์วาท และคณะ, 2540.

————. ***ครูในศตวรรษที่ 21 เพื่อการเตรียมพร้อมของชาติ***. ถอดความและเรียบเรียง โดย ดร. อรรณพ พงษ์วาท และคณะ, 2540.

————. ***ครูในสหัสสะวรรษใหม่*** *(Teachers for the New Millennium)*. แปลและสรุปโดย ดร. สุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2540.

————. ***แนวทางการปรับเปลี่ยนเพื่อการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครู : คู่มือสำหรับผู้กำหนดนโยบาย***. เอกสารของสมาคมผู้ว่าการมลรัฐแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา, สรุปถอดความและเรียบเรียง โดย ดร. อรรณพ พงษ์วาท และคณะ, 2540. (เอกสารอัดสำเนา)

————. ***แผนพัฒนาการศึกษา แห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)***. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อรรถพลการพิมพ์, 2539.

————. ***(ร่าง) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.*** …. . วันที่ 25 พฤษภาคม 2541.

————. ***รายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)***. ด้านครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา, 2540.

————. ***การปฏิรูปการฝึกหัดครูในต่างประเทศ : ปัจจุบันและอนาคต***. ผลงานวิจัยจากแหล่งข้อมูล internet, โดย รศ. ดร. ประกอบ คุปรัตน์ และคณะ, 2540.

————. ***รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น***. 2540.

————. ***รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศนิวซีแลนด์***. 2540.

————. ***รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศมาเลเซีย***. 2540.

————. ***รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศเวียดนาม***. 2540.

————. ***รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา***. 2540.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. ***รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี***. 2540.

————. ***รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศออสเตรเลีย***. 2540.

————. ***รายงานผลการสำรวจความต้องการการฝึกอบรมของครูผู้สอน ระดับมัธยมศึกษา***. โครงการคูปองวิชาการ, 2541.

————. ***รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2540***. โดย วิทยากร เชียงกูล. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2541.

————. ***นโยบายหลักและมาตรการทางการศึกษาภายใต้กรอบความช่วยเหลือของธนาคารพัฒนาเอเชียเพื่อปรับโครงสร้างทางสังคม.*** กุมภาพันธ์ 2541. (เอกสารอัดสำเนา)

สำนักงบประมาณ, สำนักนายกรัฐมนตรี. ***เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 3 งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2536 เล่มที่ 5***.

————. ***เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 3 งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2539 และ พ.ศ. 2540 เล่มที่ 8***.

————. ***เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 4 รายละเอียด ประกอบงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2536 เล่มที่ 7***.

————. ***เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 4 รายละเอียดประกอบงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2537 เล่มที่ 5 และ 7***.

————. ***เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 4 รายละเอียดประกอบงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2538 เล่มที่ 5 และ 7***.

————. ***เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 4 รายละเอียดประกอบงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2539 เล่มที่ 11 และ 12***.

————. ***เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 4 รายละเอียดประกอบงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2540 เล่มที่ 11 และ 12***.

สำนักงบประมาณ, สำนักนายกรัฐมนตรี. ***เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 4 รายละเอียดประกอบงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2541 เล่มที่ 8, 11 และ 12***.

สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ. ***สถิติการศึกษา ปี 2540***.

Asian Development Bank. ***MOU.*** "Memorandum of Understanding between the Fiscal Policy Office of the Kingdom of Thailand and an Appraisal Mission of the Asian Development Bank on the Proposed Social Sector Program Loan" 16 January 1998.

————. ***RRP : THA 31606.*** "Report and Recommendation of the President to the Board of Directors on a Proposed Loan and Technical Assistance Grants to the Kingdom of Thailand for the Social Sector Program" February 1998.

————. "Program Administration Memorandum for the Social Sector Program Loan, Kingdom of Thailand", Loan No. 1611-THA, 30 March 1998.

ตาราง 2.1 ประชากรและประชากรวัยแรงงาน 2535 - 2544

หน่วย : ล้านคน

ประชากร	*2535*	*2536*	*2537*	*2538*	*2539*	*2540*	*2541*	*2542*	*2543*	*2544*
ทั้งหมด	57.60	58.40	59.20	59.20	59.80	60.50	61.20	61.80	62.40	62.90
วัยแรงงาน (อายุ 13 ปีขึ้นไป)	42.00	42.90	43.90	45.00	45.70	46.50	47.20	47.90	48.60	49.20

ที่มา : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2541.

ตาราง 2.2 จำนวนแรงงานทั้งหมดของประเทศ จำแนกตามอุตสาหกรรม 2535 - 2539

อุตสาหกรรม	*จำนวน*				
	2535	*2536*	*2537*	*2538*	*2539*
เกษตรกรรม	19,704,817	18,244,652	17,960,352	16,929,344	16,127,107
การขุดแร่โลหะและอโลหะ	62,338	57,352	50,410	45,829	47,117
อุตสาหกรรม หัตถกรรม	3,600,218	3,961,162	3,851,058	4,376,914	4,334,230
- อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ	671,598	772,712	737,102	655,374	681,835
- สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องหนัง และรองเท้า	836,962	958,978	942,545	1,185,401	1,067,529
- ไม้ และกระดาษ	481,818	568,964	492,555	463,196	484,115
- เคมีภัณฑ์ ปิโตรเลียม ยาง และพลาสติก	228,561	223,983	219,720	250,068	277,841
- ผลิตภัณฑ์อโลหะและโลหะ	518,883	546,484	525,757	679,933	662,521
- เครื่องจักร เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์ขนส่ง	590,014	610,227	622,593	803,392	868,023
- อื่น ๆ	272,382	279,814	310,786	339,550	292,366
การก่อสร้าง	1,318,771	1,475,007	1,698,057	1,846,030	2,171,979
การไฟฟ้าและประปา	121,392	144,887	184,968	168,108	142,887
พาณิชยกรรม	3,399,176	3,704,247	3,617,741	4,094,571	4,341,523
การขนส่งและการสื่อสาร	779,328	879,460	858,027	986,602	953,776
การบริการ	3,366,864	3,667,997	3,859,845	4,121,783	4,094,255
- การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ	725,796	822,722	890,463	981,243	967,005
- การโรงแรมและภัตตาคาร	812,244	972,542	988,860	1,052,961	1,028,801
- การบริการสาธารณสุข	244,059	293,904	295,068	284,631	247,496
- การศึกษา	805,283	758,348	843,280	876,758	826,598
- การบริการอื่น ๆ	779,482	820,481	842,174	926,190	1,024,355
รวม	***32,352,904***	***32,134,764***	***32,080,458***	***32,569,181***	***32,212,874***

ที่มา : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2541. การประมาณการความต้องการแรงงาน จำแนกตามระดับการศึกษาในแต่ละประเภทอุตสาหกรรม ในระหว่างปี 2540 - 2550.

ตาราง 2.3 ค่าเฉลี่ยสัดส่วนของแรงงาน จำแนกตามระดับการศึกษา

หน่วย : ร้อยละ

อุตสาหกรรม	*ประถมศึกษา ตอนปลาย หรือต่ำกว่า*	*มัธยมศึกษา ตอนต้น ฝึกวิชาชีพ*	*มัธยม ศึกษา ตอนปลาย*	*อาชีวศึกษา ตอนต้น (ปวช.)*	*อนุปริญญา และ ปริญญาตรี*	*สูงกว่า ปริญญา ตรี*	*รวม*
เกษตรกรรม	95.96	2.80	0.68	0.27	0.17	0.12	100
การขุดแร่โลหะและอโลหะ	84.09	8.07	2.37	2.26	2.01	1.20	100
อุตสาหกรรม หัตถกรรม							
- อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ	82.05	8.48	2.73	3.02	2.10	1.62	100
- สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องหนัง และรองเท้า	83.42	10.01	2.56	2.02	1.17	0.82	100
- ไม้ และกระดาษ	85.24	7.28	2.40	2.13	1.95	1.00	100
- เคมีภัณฑ์ ปิโตรเลียม ยาง และพลาสติก	65.41	13.83	5.43	6.64	6.24	2.45	100
- ผลิตภัณฑ์โลหะและโลหะ	76.27	11.75	3.32	4.26	2.21	2.19	100
- เครื่องจักร เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์ขนส่ง	66.46	16.03	5.09	6.61	2.60	3.21	100
- อื่น ๆ	81.35	9.83	3.66	2.36	1.60	1.20	100
การก่อสร้าง	86.84	6.82	1.61	2.19	1.39	1.15	100
การไฟฟ้าและประปา	38.77	17.29	4.18	18.19	10.19	11.39	100
พาณิชยกรรม	72.11	10.77	4.03	5.50	5.32	2.27	100
การขนส่งและการสื่อสาร	71.34	13.45	3.85	5.41	3.92	2.03	100
การบริการ							
- การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ	29.60	28.01	7.17	11.11	17.58	6.52	100
- การโรงแรมและภัตตาคาร	75.76	12.32	4.18	3.98	2.20	1.56	100
- การบริการสาธารณสุข	21.56	26.81	7.70	12.87	20.58	10.48	100
- การศึกษา	11.57	6.46	1.71	3.36	73.35	3.56	100
- การบริการอื่น ๆ	78.74	9.41	2.87	2.60	5.04	1.34	100

ที่มา : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2541. การประมาณการความต้องการแรงงาน จำแนกตามระดับการศึกษา ในแต่ละประเภทอุตสาหกรรม ในระหว่างปี 2540 - 2550.

ตาราง 2.4 บุคลากรกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ 2540

ที่	กรม	ข้าราชการ								ลูกจ้าง								รวม
		พลเรือน				ครู				ประจำ				ชั่วคราว				
		มีคนอยู่	ว่างมีเงิน	ว่างไม่มีเงิน	รวม	มีคนอยู่	ว่างมีเงิน	ว่างไม่มีเงิน	รวม	มีคนอยู่	ว่างมีเงิน	ว่างไม่มีเงิน	รวม	มีคนอยู่	ว่างมีเงิน	ว่างไม่มีเงิน	รวม	
1	สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	5,343	400	6,535	12,278	1,894	-	90	1,984	462	-	350	812	22	-	-	22	15,096
2	กรมอาชีวศึกษา	897	136	17	1,050	18,326	511	348	19,185	4,905	147	701	5,753	-	-	-	-	25,988
3	กรมศิลปากร	1,612	98	5	1,715	1,061	60	161	1,282	1037	-	-	1,037	1268	-	-	1,268	5,302
4	กรมสามัญศึกษา	724	-	-	724	123,133	-	59	123,192	16,675	-	-	16,675	-	-	-	-	140,591
5	กรมวิชาการ	371	21	18	410	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	410
6	กรมพลศึกษา	608	57	113	778	1,169	46	44	1,259	777	53	90	920	-	-	-	-	2,957
7	กรมการศาสนา	330	13	8	351	-	-	-	-	200	-	-	200	412	-	-	412	963
8	สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ	11,814	183	6,085	18,082	363,356	225	3,338	366,919	31,397	78	7,836	39,311	-	-	-	-	424,312
9	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ	291	-	35	326	-	-	-	-	44	-	-	44	80	-	-	80	450
10	กรมการศึกษานอกโรงเรียน	1,320	40	82	1,442	2,888	33	385	3,306	-	-	-	-	-	-	-	-	4,748
11	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	318	23	40	381	942	28	6	976	-	-	-	-	-	-	-	-	1,357
12	สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู	341	-	1	342	-	-	-	-	14	-	-	14	-	-	-	-	356
13	สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ	668	47	303	1,018	7,005	320	10	7,335	1,961	76	29	2,066	-	-	-	-	10,419
14	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล	533	106	10	649	4,971	572	-	5,543	1,448	98	124	1,670	-	-	-	-	7,862
	รวม	***25,170***	***1,124***	***13,252***	***39,546***	***524,745***	***1,795***	***4,441***	***530,981***	***58,920***	***452***	***9,130***	***68,502***	***1,782***	***-***	***-***	***1,782***	***640,811***

ที่มา : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยกองการเจ้าหน้าที่ ผลการสำรวจเดือนกุมภาพันธ์ 2540 (เอกสารอัดสำเนา)

ตาราง 2.5 จำนวนอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ปีงบประมาณ 2540

สถาบัน	*จำนวนอาจารย์*	
รวมทั้งรัฐและเอกชน (49 แห่ง)	25,831	**คน**
สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ (20 แห่ง)	***19,118***	***คน***
1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	2,675	คน
2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	1,730	คน
3. มหาวิทยาลัยขอนแก่น	1,743	คน
4. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	1,896	คน
5. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	1,020	คน
6. มหาวิทยาลัยนเรศวร	362	คน
7. มหาวิทยาลัยบูรพา	414	คน
8. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	187	คน
9. มหาวิทยาลัยมหิดล	2,545	คน
10. มหาวิทยาลัยแม่โจ้	227	คน
11. มหาวิทยาลัยรามคำแหง	768	คน
12. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	1,167	คน
13. มหาวิทยาลัยศิลปากร	622	คน
14. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	1,443	คน
15. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	364	คน
16. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	207	คน
17. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	172	คน
18. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี	502	คน
19. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ	437	คน
20. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	637	คน

ตาราง 2.5 (ต่อ)

สถาบัน	*จำนวนอาจารย์*
สถาบันอุดมศึกษาของเอกชน (29 แห่ง)	***6,713 คน***
1. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	972 คน
2. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต	393 คน
3. มหาวิทยาลัยเกริก	148 คน
4. มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น	226 คน
5. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร	279 คน
6. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์	388 คน
7. มหาวิทยาลัยรังสิต	671 คน
8. มหาวิทยาลัยศรีปทุม	317 คน
9. มหาวิทยาลัยสยาม	413 คน
10. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย	402 คน
11. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ	241 คน
12. มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ	874 คน
13. มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์	220 คน
14. มหาวิทยาลัยพายัพ	331 คน
15. มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล	175 คน
16. วิทยาลัยคริสเตียน	69 คน
17. วิทยาลัยดุสิตธานี	32 คน
18. วิทยาลัยทองสุข	33 คน
19. วิทยาลัยนานาชาติสแตมฟอร์ด	23 คน
20. วิทยาลัยพยาบาลเซนต์หลุยส์	47 คน
21. วิทยาลัยมิชชั่น	55 คน
22. วิทยาลัยรัชต์ภาค	27 คน

ตาราง 2.5 (ต่อ)

สถาบัน	*จำนวนอาจารย์*
23. วิทยาลัยแสงธรรม	21 คน
24. วิทยาลัยภาคกลาง	59 คน
25. วิทยาลัยโยนก	106 คน
26. วิทยาลัยเทคโนโลยีราชธานี	72 คน
27. วิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	71 คน
28. วิทยาลัยศรีโสภณ	31 คน
29. วิทยาลัยเมืองหาดใหญ่	17 คน

ที่มา : รายงานประจำปี 2540 ทบวงมหาวิทยาลัย

ตาราง 2.6 จำนวนข้าราชการครู สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำแนกตามสังกัดและคุณวุฒิ ปีงบประมาณ 2539

หน่วย : คน

คุณวุฒิ / กรม/สำนักงาน	*ต่ำกว่าปริญญาตรี*	*ปริญญาตรี*	*ปริญญา*	*ปริญญาเอก*	*ไม่ระบุคุณวุฒิ*	*รวม*
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	-	-	-	-	1,894	1,894
สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ	37	1,243	2,833	201	3,160	7,474
กรมการศึกษานอกโรงเรียน	253	2,085	440	14	-	2,792
กรมพลศึกษา	6	250	245	4	665	1,170
กรมศิลปากร	114	794	60	-	91	1,059
กรมสามัญศึกษา	25,565	91,890	5,648	30	-	123,133
กรมอาชีวศึกษา	6,176	11,482	1,128	16	-	18,802
สำนักงานคณะกรรมการการ-ประถมศึกษาแห่งชาติ	77,684	289,329	4,028	28	180	371,249
สำนักงานคณะกรรมการ-การศึกษาเอกชน	-	-	-	-	976	976
สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล	83	1,783	993	56	2,611	5,526
รวม	***109,918***	***398,856***	***15,375***	***349***	***9,577***	***534,075***
ร้อยละ	20.58	74.68	2.88	0.07	1.79	100.00

ที่มา : สำนักนโยบายและระบบบริหารงานบุคคล สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู, 2540.

ตาราง 2.7 จำนวนข้าราชการครูสายงานการสอน จำแนกตามสังกัดและตำแหน่ง ปีงบประมาณ 2539

หน่วย : คน

ตำแหน่ง / กรม/สำนักงาน	ครู 1	ครู 2	อาจารย์ 1	อาจารย์ 2	อาจารย์	ผศ	รศ	ศ	ไม่ระบุตำแหน่ง	รวม	ร้อยละ
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	-	-	-	-	-	-	-	-	46	46	0.00
สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ	-	-	732	3,571	150	1,720	124	-	1,146	7,443	1.56
กรมการศึกษานอกโรงเรียน	211	18	457	983	45	-	-	-	33	1,747	0.37
กรมพลศึกษา	-	1	87	395	17	-	-	-	221	721	0.15
กรมศิลปากร	-	-	325	548	10	-	-	-	132	1,015	0.21
กรมสามัญศึกษา	28	193	37,036	77,327	1,336	-	-	-	-	115,920	24.33
กรมอาชีวศึกษา	18	591	5,725	10,931	245	-	-	-	-	17,510	3.68
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ	123	560	61,090	263,566	458	-	-	-	-	325,797	68.38
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	1	4	309	528	1	-	-	-	-	843	0.18
สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล	4	15	980	1,586	157	167	12	1	2,495	5,417	1.14
รวม	***385***	***1,382***	***106,741***	***359,435***	***2,419***	***1,887***	***136***	***1***	***4,073***	***476,459***	***100.00***
ร้อยละ	0.08	0.29	22.4	75.44	0.51	0.4	0.03	0	0.85	100.00	

ที่มา : สำนักนโยบายและระบบบริหารงานบุคคล สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู, 2540

ตาราง 2.8 จำนวนตำแหน่งข้าราชการครู จำนวนข้าราชการครู จำนวนตำแหน่งว่างที่มีเงิน และจำนวนตำแหน่งว่างที่ไม่มีเงินของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ 2538

ที่	สังกัด	จำนวน			
		ตำแหน่งข้าราชการครู	ข้าราชการครู	ตำแหน่งว่างมีเงิน	ตำแหน่งว่างไม่มีเงิน
1	สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	1,936	1,936	-	-
2	กรมสามัญศึกษา	118,291	118,230	-	61
3	สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ	374,418	371,117	3,241	60
4	กรมอาชีวศึกษา	19,185	18,837	348	-
5	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล	5,172	4,486	686	-
6	สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ	7,420	7,410	-	10
7	กรมพลศึกษา	1,326	1,264	18	44
8	กรมศิลปากร	1,222	1,059	-	163
9	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	966	929	37	-
10	กรมการศึกษานอกโรงเรียน	3,273	2,887	-	386
	รวม	***533,209***	***528,155***	***4,330***	***724***

ที่มา : รายงานประจำปี 2538 สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู กระทรวงศึกษาธิการ

ตาราง 2.9 จำนวนข้าราชการครูเกษียณอายุราชการจากกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ 2537-2540

ที่	สังกัด	ปีงบประมาณ			
		2537	2538	2539	2540
1	สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	32	22	61	29
2	สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ	108	137	144	152
3	กรมพลศึกษา	7	3	11	9
4	กรมศิลปากร	3	3	23	6
5	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	0	10	8	3
6	กรมการศึกษานอกโรงเรียน	13	5	28	29
7	กรมอาชีวศึกษา	127	148	163	193
8	กรมสามัญศึกษา	86	692	587	699
9	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล	59	67	83	80
10	สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ	1,639	1,546	1,943	2,417
	รวม	***2,074***	***2,633***	***3,051***	***3,671***

ที่มา : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูล ปี 2537 - 2538
สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู ข้อมูลปี 2539 - 2540

ตาราง 2.10 ประมาณการจำนวนข้าราชการครูที่จะเกษียณอายุราชการตั้งแต่ ปี 2540-2544

กรม/สังกัด	*2540*	*2541*	*2542*	*2543*	*2544*	*2540-2544*
รวมทั้งหมด	4,110	4,873	5,652	6,366	7,041	28,042
กระทรวงศึกษาธิการ	3,610	4,293	4,955	5,576	6,085	24,519
สปช.	2,471	3,134	3,657	4,307	4,798	18,367
กรมสามัญศึกษา	699	775	881	826	850	4,031
กรมอาชีวศึกษา	193	170	208	198	150	919
สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ	152	121	121	151	182	727
สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล	80	83	70	74	76	383
กรมศิลปากร	6	3	6	10	13	38
กรมพลศึกษา	9	7	12	10	16	54
กระทรวงมหาดไทย	278	330	395	469	616	2,088
สำนักการศึกษา กทม.	178	234	269	334	435	1,450
สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น	100	96	126	135	181	638
ทบวงมหาวิทยาลัย	222	250	302	321	340	1,435
มหาวิทยาลัยจำกัดรับ (ไม่รวมมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ)	222	250	302	321	340	1,435

หมายเหตุ : ข้อมูลปี 2541-2544 เป็นข้อมูลประมาณการจากแต่ละสังกัด

ที่มา : สถิติและข้อมูลการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครู
สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู กระทรวงศึกษาธิการ, 2541

ตาราง 2.11 อัตราการบรรจุครู ครั้งที่ 1/2541 ของกระทรวงศึกษาธิการ จำแนกตามสังกัดและวุฒิการศึกษา

	อนุปริญญา	*ป.ตรี*	*ตรี/โท*	*ป.โท*	*โท/เอก*	*ป.เอก*	*รวม*
1. กรมศิลปากร	4	23	-	-	-	-	27
2. สถาบันราชภัฏ	-	2	75	120	19	4	220
3. สถาบันราชมงคล	-	70	-	35	-	-	105
4. สปช.	-	512	-	-	-	-	512
5. กรมสามัญศึกษา	-	326	-	-	-	-	326
รวม	***4***	***933***	***75***	***155***	***19***	***4***	***1,190***

ที่มา : 1. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู กระทรวงศึกษาธิการ

2. ข้อมูลการสอบข้าราชการครู ครั้งที่ 1/2541 นำเสนอโดยกลุ่มงานสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ

ตาราง 2.12 จำนวนครูรายหมวดวิชาทั่วประเทศ สังกัดกรมสามัญศึกษา ปี 2540

ลำดับที่	*หมวดวิชา*	*คาบ/สัปดาห์*	*จำนวนครูควรมี*	*จำนวนครูมีจริง*	*ขาด*	*ขาดร้อยละ*
1	คอมพิวเตอร์	54,950	3,575	953	2,622	73.34
2	ภาษาญี่ปุ่น	667	58	30	28	48.27
3	ฟิสิกส์	56,832	3,812	2,506	1,306	34.26
4	สังคมศึกษา	409,010	21,864	14,883	6,981	31.92
5	พลศึกษาและสุขศึกษา	221,987	12,426	8,467	3,959	31.86
6	คณิตศาสตร์	314,130	17,209	12,189	5,020	29.17
7	ชีววิทยา	48,589	3,414	2,442	972	28.47
8	เคมี	47,740	3,331	2,389	942	28.27
9	พาณิชยกรรม	43,449	2,728	1,976	752	27.56
10	วิทยาศาสตร์	211,341	11,580	8,456	3,124	26.97
11	ภาษาไทย	283,048	15,852	11,923	3,929	24.78
12	ภาษาอังกฤษ	356,318	19,454	14,820	4,634	23.82
13	ศิลปศึกษา	121,544	7,027	5,791	1,236	17.58
14	ภาษาเยอรมัน	574	40	34	6	15.00
15	ภาษาฝรั่งเศส	7,373	501	450	51	10.17
16	ภาษาจีน	76	7	2	5	71.42
17	ภาษาอาหรับ	20	2	1	1	50.00
18	เกษตรกรรม	63,737	4,200	3,853	347	8.26
19	คหกรรม	62,720	4,084	3,993	91	2.22
20	อุตสาหกรรม	75,430	4,697	4,645	52	1.10
	รวม		***135,861***	***99,803***	***36,058***	***26.54***

หมายเหตุ : 1. ขาด/เกิน = (จำนวนครูมีจริง) **-** (จำนวนครูควรมี)

2. ขาด ในที่นี้หมายถึง ขาดอัตราตำแหน่งที่จะใช้บรรจุ

ที่มา : กรมสามัญศึกษา สำรวจ 13 มกราคม 2541 (ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540)

ตาราง 2.13 จำนวนนักเรียนและครูระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย จำแนกตามสังกัด ปีการศึกษา 2540

โรงเรียนสังกัด	จำนวนนักเรียน					จำนวนครู (สอน)			อัตราส่วน ครู : นร.
	ก่อนประถม*	ประถ	ม.	ม. ปลาย	รวม	ข้าราชการครู	ครูจ้าง	รวม	
รวมทุกสังกัด	2,886,374	5,927,707	2,462,290	876,832	12,153,203	497,582	86,456	584,038	1:21
กระทรวงศึกษาธิการ	***2,445,850***	***5,450,092***	***2,416,309***	***871,564***	***11,183,815***	***468,231***	***70,440***	538,671	***1:21***
○ สำนักงานการประถมศึกษาฯ	1,684,046	4,638,613	536,291	-	6,858,950	354,415	2,535	356,950	1:19
○ กรมสามัญศึกษา	1,270	20,615	1,719,955	830,613	2,572,453	112,183	2,430	114,613	1:22
- กองการมัธยม	122	922	1,707,319	826,637	2,535,000	110,349	2,425	112,774	1:22
- การศึกษาพิเศษ	1,148	19,693	12,636	3,976	37,453	1,834	5	1,839	1:20
○ สถาบันราชภัฏ (สาธิต)	5,036	3,775	2,015	1,139	11,965	504	352	856	1:14
○ สถาบันราชมงคล (สาธิต)	110	-	-	-	110	5	-	5	-
○ กรมการศาสนา**	219,529	-	-	-	219,529	-	10,175	10,175	-
○ สำนักงานการศึกษาเอกชน	535,859	787,039	153,926	39,341	1,516,165	-	54,948	54,948	1:28
- สามัญศึกษา	532,308	781,778	152,122	39,274	1,505,482	-	54,294	54,294	
- พิเศษ + สงเคราะห์	3,551	5,261	1,804	67	10,683	-	654	654	1:16
○ กรมพลศึกษา	-	50	704	471	1,225	65	-	65	1:19
○ กรมศิลปากร	-	-	3,418	-	3,418	1,059	-	1,059	***
ทบวงมหาวิทยาลัย	***1,126***	***7,123***	***7,190***	***5,250***	***20,689***	***1,248***	***126***	1,374	***1:15***
○ โรงเรียนสาธิต	1,126	7,123	7,190	5,250	20,689	1,248	126	1,374	1:15
กระทรวงมหาดไทย	***435,497***	***469,099***	***38,791***	***18***	***943,405***	***28,103***	***15,667***	43,770	***1:22***
○ เทศบาลและเมืองพัทยา	73,195	229,011	27,917	-	330,123	13,292	-	13,292	1:25
○ กรุงเทพมหานคร	36,392	220,073	10,716	18	267,199	13,135	-	13,135	1:20
○ สำนักอนามัย กทม.	1,171	-	-	-	1,171	-	-	-	-
○ สำนักพัฒนาชุมชน กทม.	7,544	-	-	-	7,544	-	459	459	-
○ ตระเวนชายแดน	7,316	20,015	158	-	27,489	1,676	-	1,676	-
○ กรมการพัฒนาชุมชน (ศูนย์เด็กเล็ก)	309,879	-	-	-	309,879	-	14,985	14,985	-
กระทรวงแรงงานและสวัสดิการฯ	***3,901***	***1,393***	-	-	***5,294***	-	***223***	223	-
○ กรมประชาสงเคราะห์	3,901	1,393	-	-	5,294	-	223	223	-
- กองสงเคราะห์ชาวเขา	3,747	950	-	-	4,697	-	160	160	-
- กองสงเคราะห์เด็กฯ	154	443	-	-	597	-	63	63	-

หมายเหตุ : * ระดับก่อนประถมศึกษา ได้รวมถึงศูนย์พัฒนาเด็ก เด็กเล็ก/ปฐมวัย และอนุบาล

** รวมศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดกับศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิด

*** ไม่สามารถคิดอัตราส่วนครู : นักเรียนได้ เพราะจำนวนครูในที่นี้รวมทุกระดับ (ชั้นต้น - กลาง - สูง) ของกรมศิลปากร

ที่มา : ข้อมูลจำนวนนักเรียนและครู จากศูนย์สารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540

ตาราง 2.14 อัตราส่วนครูต่อนักเรียนของประเทศไทย โดยเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ ปี 1992 - 1994

ประเทศ	ปี	อัตราส่วนครู : นักเรียน	
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา
กลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชีย			
1) ไทย	1993	1 : 20	1 : 21
2) ญี่ปุ่น	1993	1 : 20	1 : 17
3) มาเลเซีย	1993	1 : 20	1 : 19
4) เวียดนาม	1993	1 : 35	1 : 18
5) เกาหลีใต้	1994	1 : 29	1 : 24
กลุ่มประเทศในอเมริกาเหนือและสหภาพยุโรป			
1) สหรัฐอเมริกา	1993	1 : 14	1 : 15
2) แคนาดา	1993	1 : 17	1 : 16
3) อังกฤษ	1992	1 : 20	1 : 14
4) ฝรั่งเศส	1993	1 : 19	1 : 13
5) อิตาลี	1993	1 : 11	1 : 8
กลุ่มประเทศโอเซียเนีย			
1) ออสเตรเลีย	1993	1 : 17	1 : 12
2) นิวซีแลนด์	1993	1 : 14	1 : 15

ที่มา : UNESCO. Statistical Yearbook 1995.

ตาราง 2.15 สรุปจำนวนครูและผู้บริหารการศึกษาสังกัด สปช. ผู้ประสงค์ศึกษาระดับปริญญาโทของโครงการความร่วมมือ สปช. - สถาบันอุดมศึกษา จำแนกตามเขตการศึกษา และสาขาวิชา ปีงบประมาณ 2541

สปจ.	*สาขาวิชา*		*รวม*
	บริหารฯ	*พัฒนาหลักสูตร*	
เขตการศึกษา 1	598	562	1,160
เขตการศึกษา 2	618	338	956
เขตการศึกษา 3	930	704	1,634
เขตการศึกษา 4	936	577	1,513
เขตการศึกษา 5	1,108	916	2,024
เขตการศึกษา 6	1,278	996	2,274
เขตการศึกษา 7	717	354	1,071
เขตการศึกษา 8	1,133	1,089	2,222
เขตการศึกษา 9	829	368	1,197
เขตการศึกษา 10	1,019	425	1,444
เขตการศึกษา 11	1,450	774	2,224
เขตการศึกษา 12	1,100	878	1,978
รวมทั้งสิ้น	***11,716***	***7,981***	***19,697***

ที่มา : สำนักพัฒนาระบบบริหาร
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541.

ตาราง 2.16 จำนวนสถาบันการศึกษาที่ผลิตครู จำแนกตามสังกัดและภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2540

ภาคภูมิศาสตร์	รวม	ทบวงมหาวิทยาลัย	กระทรวงศึกษาธิการ					
			รวม ศธ.	สถาบันราชภัฏ	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล	กรมพลศึกษา	กรมอาชีวศึกษา	กรมศิลปากร
รวม	114	17	97	36	15	17	15	14
กรุงเทพและปริมณฑล	33	10	23	8	8	2	3	2
ภาคกลาง	19	1	18	7	1	3	2	5
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	23	2	21	8	2	4	4	3
ภาคเหนือ	20	2	18	8	2	4	2	2
ภาคใต้	19	2	17	5	2	4	4	2

ที่มา : 1 สำนักนโยบายและแผนอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ทบวงมหาวิทยาลัย

2 กองแผนงาน สภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ

3 กองแผนงาน สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล กระทรวงศึกษาธิการ

4 กองแผนงาน กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

5 กองแผนงาน กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

6 สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

ตาราง 2.17 จำนวนนักศึกษาเข้าใหม่สาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครู สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงศึกษาธิการ จำแนกตามระดับการศึกษา และสังกัด ปีการศึกษา 2537 - 2540

ระดับการศึกษา/สังกัด	2537	2538	2539	2540	อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (%)
รวมทั้งหมด(จำกัดรับและไม่จำกัดรับ)	40,981	44,097	44,666	51,247	7.87
ต่ำกว่าปริญญาตรี	4,083	4,980	5,586	5,769	12.47
ปริญญาตรี	33,632	35,299	34,935	40,326	6.45
ปี 1	22,109	24,208	24,857	29,726	10.59
ปี 3	11,523	11,091	10,078	10,600	3.52
สูงกว่าปริญญาตรี	3,266	3,818	4,145	5,152	16.59
ประกาศนียบัตรบัณฑิต	24	6	2	36	519.44
ปริญญาโท	3,195	3,759	4,079	4,946	15.81
ปริญญาเอก	47	53	64	170	66.38
รวมจำกัดรับ(ทบวงฯ+ศธ.)	28,291	31,189	32,924	39,505	11.93
ต่ำกว่าปริญญาตรี	2,486	2,624	2,940	3,123	7.49
ปริญญาตรี	22,667	25,204	26,071	31,462	11.77
ปี 1	15,693	18,814	19,654	24,523	16.38
ปี 3	6,974	6,390	6,417	6,939	1.33
สูงกว่าปริญญาตรี	3,138	3,361	3,913	4,920	16.42
ประกาศนียบัตรบัณฑิต	24	6	2	36	519.44
ปริญญาโท	3,067	3,302	3,847	4,714	15.57
ปริญญาเอก	47	53	64	170	66.38
ทบวงมหาวิทยาลัย	20,825	21,349	20,530	23,716	4.73
จำกัดรับ	8,135	8,441	8,788	11,974	14.71
ต่ำกว่าปริญญาตรี	-	-	22	-	-

ตาราง 2.17 (ต่อ)

ระดับการศึกษา/สังกัด	2537	2538	2539	2540	อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (%)
ปริญญาตรี	4,997	5,080	4,853	7,054	14.18
ปี 1	1,779	3,199	3,161	5,362	49.42
ปี 3	3,218	1,881	1,692	1,692	-17.20
สูงกว่าปริญญาตรี	3,138	3,361	3,913	4,920	16.42
ประกาศนียบัตรบัณฑิต	24	6	2	36	519.44
ปริญญาโท	3,067	3,302	3,847	4,714	15.57
ปริญญาเอก	47	53	64	170	66.38
ไม่จำกัดรับ	12,690	12,908	11,742	11,742	-2.44
ต่ำกว่าปริญญาตรี	1,597	2,356	2,646	2,646	19.95
ปริญญาตรี	10,965	10,095	8,864	8,864	-6.71
ปี 1	6,416	5,394	5,203	5,203	-6.49
ปี 3	4,549	4,701	3,661	3,661	-6.26
สูงกว่าปริญญาตรี	128	457	232	232	69.27
ปริญญาโท	128	457	232	232	69.27
กระทรวงศึกษาธิการ	20,156	22,748	24,136	27,531	11.01
ต่ำกว่าปริญญาตรี	2,486	2,624	2,918	3,123	7.93
ปริญญาตรี	17,670	20,124	21,218	24,408	11.45
ปี 1	13,914	15,615	16,493	19,161	11.34
ปี 3	3,756	4,509	4,725	5,247	11.96

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541.

ตาราง 2.18 จำนวนนักศึกษารวม สาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครู สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงศึกษาธิการ จำแนกตามระดับการศึกษาและสังกัด ปีการศึกษา 2537-2540

ระดับการศึกษา/สังกัด	2537	2538	2539	2540	อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี(%)
รวมทั้งหมด(จำกัดรับและไม่จำกัดรับ)	113,142	119,702	123,902	130,254	4.81
ต่ำกว่าปริญญาตรี	5,782	7,491	8,120	9,214	17.14
ปริญญาตรี	96,879	99,983	103,565	109,281	4.10
สูงกว่าปริญญาตรี	10,481	12,228	12,217	11,759	4.28
ประกาศนียบัตรบัณฑิต	37	6	20	36	76.52
ปริญญาโท	10,147	11,938	11,888	11,354	4.25
ปริญญาเอก	297	284	309	369	7.95
รวมจำกัดรับ(ทบวงฯ+ศธ.)	83,738	91,151	96,535	102,887	7.11
ต่ำกว่าปริญญาตรี	4,011	4,595	4,947	6,041	14.78
ปริญญาตรี	69,511	75,297	80,284	86,000	7.35
สูงกว่าปริญญาตรี	10,216	11,259	11,304	10,846	2.19
ประกาศนียบัตรบัณฑิต	37	6	20	36	76.52
ปริญญาโท	9,882	10,969	10,975	10,441	2.06
ปริญญาเอก	297	284	309	369	7.95
ทบวงมหาวิทยาลัย	53,613	55,445	54,371	52,446	-0.69
จำกัดรับ	24,209	26,894	27,004	25,079	1.46
ปริญญาตรี	13,993	15,635	15,700	14,233	0.94
สูงกว่าปริญญาตรี	10,216	11,259	11,304	10,846	2.19
ประกาศนียบัตรบัณฑิต	37	6	20	36	76.52
ปริญญาโท	9,882	10,969	10,975	10,441	2.06
ปริญญาเอก	297	284	309	369	7.95

ตาราง 2.18 (ต่อ)

ระดับการศึกษา/สังกัด	2537	2538	2539	2540	อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี(%)
ไม่จำกัดรับ	29,404	28,551	27,367	27,367	-2.35
ต่ำกว่าปริญญาตรี	1,771	2,896	3,173	3,173	5.30
ปริญญาตรี	27,368	24,686	23,281	23,281	-5.16
สูงกว่าปริญญาตรี	265	969	913	913	86.63
ปริญญาโท	265	969	913	913	86.63
กระทรวงศึกษาธิการ	59,529	64,257	69,531	77,808	9.35
ต่ำกว่าปริญญาตรี	4,011	4,595	4,947	6,041	14.78
ปริญญาตรี	55,518	59,662	64,584	71,767	8.94

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541.

ตาราง 2.19 จำนวนผู้สำเร็จการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครู สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงศึกษาธิการ จำแนกตามระดับการศึกษาและสังกัด ปีการศึกษา 2536-2539

ระดับการศึกษา/สังกัด	2536	2537	2538	2539	อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (%)
รวมทั้งหมด (จำกัดรับและไม่จำกัดรับ)	21,059	23,408	24,434	25,343	6.24
ต่ำกว่าปริญญาตรี	1,590	1,916	2,294	2,242	12.45
ปริญญาตรี	17,514	19,279	19,484	20,160	5.11
สูงกว่าปริญญาตรี	1,955	2,213	2,656	2,941	14.65
ประกาศนียบัตรบัณฑิต	17	16	9	277	979.05
ปริญญาโท	1,896	2,154	2,609	2,566	11.03
ปริญญาเอก	42	43	38	98	49.55
รวมจำกัดรับ (ทบวงฯ + ศธ.)	17,637	19,827	20,723	21,632	7.11
ต่ำกว่าปริญญาตรี	1,227	1,280	1,692	1,640	11.14
ปริญญาตรี	14,460	16,361	16,442	17,118	7.40
สูงกว่าปริญญาตรี	1,950	2,186	2,589	2,874	13.85
ประกาศนียบัตรบัณฑิต	17	16	9	277	976.05
ปริญญาโท	1,891	2,127	2,542	2,499	10.10
ปริญญาเอก	42	43	38	98	49.55
ทบวงมหาวิทยาลัย	8,952	9,070	9,709	9,922	3.52
จำกัดรับ	5,530	5,489	5,998	6,211	4.03
ปริญญาตรี	3,580	3,303	3,409	3,337	-2.21
สูงกว่าปริญญาตรี	1,950	2,189	2,589	2,874	13.85
ประกาศนียบัตรบัณฑิต	17	16	9	277	976.05
ปริญญาโท	1,891	2,127	2,542	2,499	10.10
ปริญญาเอก	42	43	38	98	49.55

ตาราง 2.19 (ต่อ)

ระดับการศึกษา/สังกัด	2536	2537	2538	2539	อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (%)
ไม่จำกัดรับ	3,422	3,581	3,711	3,711	2.76
ต่ำกว่าปริญญาตรี	363	636	602	602	23.29
ปริญญาตรี	3,054	2,918	3,042	3,042	-0.07
สูงกว่าปริญญาตรี	5	27	67	67	196.05
ปริญญาโท	5	27	67	67	196.05
กระทรวงศึกษาธิการ	12,107	14,338	14,725	15,421	8.62
ต่ำกว่าปริญญาตรี	1,227	1,280	1,692	1,640	11.14
ปริญญาตรี	10,880	13,058	13,033	13,781	7.95

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541.

ตาราง 2.20 จำนวนอาจารย์ของสถาบันราชภัฏ ปีการศึกษา 2539 จำแนกตามคณะและวุฒิการศึกษา

คณะ	*ป. เอก*	*ป. โท*	*ป. บัณฑิต*	*ป. ตรี*	*รวม*
ครุศาสตร์	148	1,165	197	-	1,510
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	54	1,289	678	2	2,023
เกษตรและอุตสาหกรรม	8	74	26	-	108
อุตสาหกรรมศึกษา	4	28	17	-	49
มนุษยศาสตร์และสังคมศึกษา	62	1,292	642	3	1,999
วิทยาการจัดการ	36	498	295	3	832
รวม	***312***	***4,346***	***1,855***	***8***	***6,521***
ร้อยละ	4.8	66.6	28.5	0.1	100.00

ที่มา : สถิติการศึกษา ปี 2540 สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ

ตาราง 2.21 จำนวนอาจารย์ของสถาบันราชภัฏ ปีการศึกษา 2539 จำแนกตามคณะและตำแหน่งทางวิชาการ

คณะ	*ศ.*	*รศ.*	*ผศ.*	*อาจารย์ 3*	*อาจารย์ 2*	*รวม*
ครุศาสตร์	-	54	800	18	574	1,446
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	-	30	560	31	1,033	1,654
เกษตรและอุตสาหกรรม	-	1	41	-	39	81
อุตสาหกรรมศึกษา	-	-	15	2	27	44
มนุษยศาสตร์และสังคมศึกษา	-	39	611	27	1,146	1,823
วิทยาการจัดการ	-	11	200	2	355	568
รวม	***0***	***135***	***2,227***	***80***	***3,174***	***5,616***
ร้อยละ	0	2.1	34.1	1.2	48.7	100.00

ที่มา : สถิติการศึกษา ปี 2540 สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ

ตาราง 2.22 จำนวนอาจารย์คณะครุศาสตร์ของสถาบันราชภัฏ ปีการศึกษา 2539 และจำนวนอาจารย์คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2540 จำแนกตามวุฒิการศึกษา

สถาบัน	*ป. เอก*	*ป. โท*	*ป. ตรี*	*รวม*
สถาบันราชภัฏ	148	1,165	197	1,510
ทบวงมหาวิทยาลัย	464	911	178	1,553
มหาวิทยาลัยจำกัดรับ	402	787	174	1,363
มหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับ	62	124	4	190

ที่มา : สถิติการศึกษา ปี 2540 สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์แต่ละสถาบัน มิถุนายน 2541

ตาราง 2.23 จำนวนอาจารย์คณะครุศาสตร์ของสถาบนราชภฏ ปีการศึกษา 2539 และจำนวนอาจารย์คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2540 จำแนกตามตำแหน่งทางวิชาการ

คณะ	*ศ.*	*รศ.*	*ผศ.*	*อาจารย์*	*รวม*
สถาบันราชภัฏ	-	54	800	592	1,446
ทบวงมหาวิทยาลัย	14	398	452	689	1,553
มหาวิทยาลัยจำกัดรับ	11	289	407	656	1,363
มหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับ	3	109	45	33	190

ที่มา : สถิติการศึกษา ปี 2540 สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์แต่ละสถาบัน มิถุนายน 2541

ตาราง 2.24 จำนวนผู้เกษียณอายุราชการคณะครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

ปี	*ศ.*	*รศ.*	*ผศ.*	*อ.*	*รวม*
2541	1	14	13	9	37
2542	0	21	13	8	42
2543	1	21	28	16	66
2544	0	31	26	13	70
รวม 4 ปี	***2***	***87***	***80***	***46***	***215***

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541

ตาราง 3.1 จำนวนนักเรียน ครูทั้งหมด ครูเกษียณ ครูรับใหม่ ครูตามนโยบายของรัฐ ครูตามเกณฑ์ และครูที่เกลี่ย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2540 – 2545

ประเภท	*2540*	*2541*	*2542*	*2543*	*2544*	*2545*
นักเรียน	6,858,950	6,767,339	6,762,030	6,744,358	6,742,995	6,765,952
ก่อนประถมศึกษา	1,684,046	1,669,243	1,701,727	1,713,065	1,716,032	1,725,485
ประถมศึกษา	4,638,613	4,594,167	4,584,522	4,583,647	4,568,437	4,547,172
มัธยมศึกษาตอนต้น	536,291	503,929	475,781	447,646	458,526	493,295
ครูทั้งหมด	354,415					
ครูเกษียณ	2,471	3,134	3,657	4,307	4,798	
ครูรับใหม่ (20%ของครูเกษียณแต่ละปี)	494	627	731	861	960	960
ครูตามนโยบายของรัฐ		352,438	349,931	347,005	343,559	339,721
สมมุติฐาน อัตราส่วน ครู : นักเรียน	1 : 19	1 : 20	1 : 21	1 : 22	1 : 24	1 : 25
ครูตามอัตราส่วน		338,367	322,001	306,562	280,958	270,638
ครูที่เกลี่ยสะสม		14,071	27,930	40,443	62,601	69,083

หมายเหตุ : 1. ข้อมูลนักเรียนและครู ปี 2540 เป็นข้อมูลจริง ปี 2541 - 2545 เป็นข้อมูลประมาณการ

2. ครูรับใหม่ ปี 2545 ใช้ข้อมูล ปี 2544

3. การคำนวณครู

1) ครูตามนโยบายของรัฐ = จำนวนครูทั้งหมด - ครูเกษียณแต่ละปี + ครูที่รับใหม่แต่ละปี (20% ของครูเกษียณแต่ละปี)

2) ครูที่เกลี่ย = ครูตามนโยบายของรัฐ - ครูตามเกณฑ์

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541.

ตาราง 3.2 จำนวนนักเรียน ครูทั้งหมด ครูเกษียณ ครูรับใหม่ ครูตามนโยบายของรัฐ ครูตามเกณฑ์ และครูที่เกลี่ย สังกัดสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น ปีการศึกษา 2540 – 2545

ประเภท	*2540*	*2541*	*2542*	*2543*	*2544*	*2545*
นักเรียน	330,123	346,319	352,749	359,999	364,934	363,655
ก่อนประถมศึกษา	73,195	86,944	88,282	89,921	91,759	92,810
ประถมศึกษา	229,011	229,802	232,557	235,633	236,207	232,678
มัธยมศึกษาตอนต้น	27,917	29,573	31,910	34,445	36,968	38,167
ครูทั้งหมด	13,292					
ครูเกษียณ	100	96	126	135	181	
ครูรับใหม่ (20%ของครูเกษียณแต่ละปี)	20	19	25	27	36	36
ครูตามนโยบายของรัฐ		13,212	13,135	13,034	12,926	12,781
สมมุติฐาน อัตราส่วน ครู : นักเรียน	1 : 25	1 : 25	1 : 25	1 : 25	1 : 25	1 : 25
ครูตามอัตราส่วน		13,853	14,110	14,400	14,597	14,546
ครูที่เกลี่ยสะสม		- 641	- 975	- 1,366	- 1,671	- 1,765

หมายเหตุ : 1. ข้อมูลนักเรียนและครู ปี 2540 เป็นข้อมูลจริง ปี 2541 - 2545 เป็นข้อมูลประมาณการ

2. ครูรับใหม่ ปี 2545 ใช้ข้อมูล ปี 2544

3. การคำนวณครู

1) ครูตามนโยบายของรัฐ = จำนวนครูทั้งหมด - ครูเกษียณแต่ละปี + ครูที่รับใหม่แต่ละปี (20% ของครูเกษียณแต่ละปี)

2) ครูที่เกลี่ย = ครูตามนโยบายของรัฐ - ครูตามเกณฑ์

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541.

ตาราง 3.3 จำนวนนักเรียน ครูทั้งหมด ครูเกษียณ ครูรับใหม่ ครูตามนโยบายของรัฐ ครูตามเกณฑ์ และครูที่เกลี่ย สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2540–2545

ประเภท	*2540*	*2541*	*2542*	*2543*	*2544*	*2545*
นักเรียน	267,136	294,615	293,392	301,927	313,006	311,218
ก่อนประถมศึกษา	36,329	49,743	40,367	41,533	48,479	48,101
ประถมศึกษา	220,073	229,116	235,651	242,404	246,075	244,028
มัธยมศึกษาตอนต้น	10,716	15,756	17,374	17,990	18,452	19,089
มัธยมศึกษาตอนปลาย	18	36	54	54	54	54
ครูทั้งหมด	13,135					
ครูเกษียณ	178	234	269	334	435	
ครูรับใหม่ (20%ของครูเกษียณแต่ละปี)	36	47	54	67	87	87
ครูตามนโยบายของรัฐ		12,993	12,806	12,591	12,324	11,976
สมมุติฐาน อัตราส่วน ครู : นักเรียน	1 : 20	1 : 21	1 : 22	1 : 24	1 : 25	1 : 25
ครูตามอัตราส่วน		14,029	13,336	12,580	12,520	12,449
ครูที่เกลี่ยสะสม		- 1,036	- 530	11	- 196	- 473

หมายเหตุ : 1. ข้อมูลนักเรียนและครู ปี 2540 เป็นข้อมูลจริง ปี 2541 - 2545 เป็นข้อมูลประมาณการ

2. ครูรับใหม่ ปี 2545 ใช้ข้อมูล ปี 2544

3. การคำนวณครู

1) ครูตามนโยบายของรัฐ = จำนวนครูทั้งหมด - ครูเกษียณแต่ละปี + ครูที่รับใหม่แต่ละปี (20% ของครูเกษียณแต่ละปี)

2) ครูที่เกลี่ย = ครูตามนโยบายของรัฐ - ครูตามเกณฑ์

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541.

ตาราง 3.4 จำนวนนักเรียน ครูทั้งหมด ครูเกษียณ ครูรับใหม่ ครูตามนโยบายของรัฐ ครูตามเกณฑ์ และครูที่เกลี่ย สังกัดกรมสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2540–2545

ประเภท	*2540*	*2541*	*2542*	*2543*	*2544*	*2545*
นักเรียน	2,572,453	2,907,294	3,117,404	3,283,118	3,433,231	3,505,282
ก่อนประถมศึกษา	1,270	1,036	1,003	974	946	912
ประถมศึกษา	20,615	22,389	24,930	27,553	29,737	31,213
มัธยมศึกษาตอนต้น	1,719,955	1,827,060	1,842,210	1,830,131	1,789,803	1,767,005
มัธยมศึกษาตอนปลาย	830,613	1,056,809	1,249,261	1,424,460	1,612,745	1,706,152
ครูทั้งหมด	121,128					
ครูเกษียณ	699	775	881	826	850	
ครูรับใหม่ (20%ของครูเกษียณแต่ละปี)	140	155	176	165	170	170
ครูตามนโยบายของรัฐ		120,569	119,949	119,244	118,583	117,903
สมมุติฐาน อัตราส่วน ครู : นักเรียน	1 : 21	1 : 22	1 : 23	1 : 24	1 : 25	1 : 25
ครูตามอัตราส่วน		132,150	135,539	136,797	137,329	140,211
ครูที่เกลี่ยสะสม		-11,581	-15,590	-17,553	-18,746	-22,308

หมายเหตุ : 1. ข้อมูลนักเรียนและครู ปี 2540 เป็นข้อมูลจริง ปี 2541 - 2545 เป็นข้อมูลประมาณการ

2. ครูรับใหม่ ปี 2545 ใช้ข้อมูล ปี 2544

3. การคำนวณครู

1) ครูตามนโยบายของรัฐ = จำนวนครูทั้งหมด - ครูเกษียณแต่ละปี + ครูที่รับใหม่แต่ละปี (20% ของครูเกษียณแต่ละปี)

2) ครูที่เกลี่ย = ครูตามนโยบายของรัฐ - ครูตามเกณฑ์

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541.

ตาราง 5.1 จำนวนนักศึกษาเข้าใหม่ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์และครุศาสตร์ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2537 - 2545

ระดับการศึกษา/สังกัด	*2537*	*2538*	*2539*	*2540*	*อัตราเพิ่ม/ลด เฉลี่ยต่อปี*	*2541*	*2542*	*2543*	*2544*	*2545*
ปริญญาตรี	33,632	35,299	34,935	40,326	0.0645	42,928	45,698	48,646	51,785	55,127

หมายเหตุ : ปีการศึกษา 2541 - 2545 เป็นข้อมูลประมาณการ

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2541